

Brüssel, 14.9.2022
COM(2022) 473 final

2022/0289 (NLE)

Ettepanek:

NÕUKOGU MÄÄRUS

kõrgetele energiahindadele reageerimiseks võetavate erakorraliste sekkumismeetmete kohta

SELETUSKIRI

1. ETTEPANEKU TAUST

2022. aastal saavutasid gaasi- ja elektri hinnad rekordtaseme ja jõudsid absoluutsesse tippu pärast Venemaa sissetungi Ukrainasse. Viimase aasta jooksul on elektri hinnad Euroopas tõusnud kiiresti tasemele, mis on palju kõrgem kui viimastel aastakümnetel. See dünaamika on lahutamatult seotud gaasi kõrge hinnaga, mis omakorda tõstab nõudluse rahuldamiseks sageli vajaminevatest gaasiküttest töötavatest elektrijaamadest toodetud elektri hinda. Hinnad hakkasid kiiresti tõusma eelmisel suvel, kui maailmamajandus pärast COVID-19 piirangute leevendamist hakkas taastuma. Venemaa sissetung Ukrainasse on seda olukorda veelgi süvendanud.

Energiahinnad jäävad tõenäoliselt jätkuvalt kõrgeks turu ebakindluse tõttu seoses gaasitarnehäiretega, mida saab põhjendada üksnes Venemaa tahtliku katsega kasutada energiat poliitilise relvana. Kui Venemaa gaasitarned ELi on lähinädalatel või -kuudel jätkuvalt peatatud, võib see põhjustada veelgi kõrgemaid gaasihindu, millel on järelmõju elektri hinnale ja inflatsioonitasemele, mis omakorda mõjutab kodanikke ning ELi üldist finants- ja makromajanduslikku stabiilsust.

Komisjon on täiesti teadlik sellest, kuidas gaasivarustuse ebakindlus mõjutab elektriturgu. Kõigis Euroopa liikmesriikides on gaasihindade tõus põhjustanud elektri hindade tõusu, mille tagajärjel on kivisöe asemel saanud gaasist kütuse piirhinda kujundav kütus. Samal ajal on ELis viimastel kuudel elektrit toodetud tavapärasest vähem, sest elektrijaamades tehakse üha rohkem hooldustöid, hüdroenergia tootmine väheneb ja mõned vanemad elektrijaamad on tegevuse lõpetanud.

Ka selle aasta rekordiliselt kuum suvi on toonud kaasa täiendava nõudluse jahutuse järele ja suurendanud survet elektritootmisele. Äärmuslikud ilmastikutingimused on seega kaasa aidanud energianappusele ja energiaindekside tõusule, mis on koormaks tarbijatele ja tööstussektorile ning pidurdanud majanduse taastumist. Täiendav tarnesurve energia- ja toiduainehindadele suurendab ülemaailmset inflatsioonisurvet ning vähendab kodumajapidamiste ja majanduse kui terviku ostujõudu.

Täheldatav järsk elektri hindade tõus avaldab survet kodumajapidamistele, väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele ja tööstussektorile ning võib põhjustada laiemat sotsiaalset ja majanduslikku kahju. Nagu ka eelmisel talvel on kõige raskem vähekaitsitud tarbijatel ja energiaostuvõimetutel, kuid kõrged hinnad mõjutavad üha enam ka keskmise sissetulekuga

leibkondi ja ettevõtjaid. On oht, et leibkonnad ei suuda oma energiaarveid tasuda ning peavad valima, kas maksta energia või muude esmatarbekaupade eest, ning ettevõtted peavad tegema valiku majandusliku püsijäämise ja investeerimiskavade vahel.

Selline majanduslik olukord nõuab kiiret ja koordineeritud ELi-ülest reageerimist, et leevendada raskusi, mida kõrged hinnad põhjustavad tarbijatele ja mitte ainult energiaostuvõimetutele ja vähekaitsitud tarbijatele, vaid ka keskmise sissetulekuga leibkondadele ja ettevõtjatele. Elektri jaehinnad on alates 2021. aasta juulist tõusnud eelmise aastaga võrreldes keskmiselt peaaegu poole võrra ja erakordne tõus peaks jätkuma enne järgmist küttehooaega, mõjutades aegamisi enamikku tarbijalepinguid. EL peab sellele reageerima läbimõeldult ja täielikult koordineeritud viisil. Elektrivoog peab olema jätkuvalt tõhus kogu Euroopas, et liikmesriigid saaksid eksportida elektri ülejääki neile, kes seda kõige rohkem vajavad. Energia siseturu rolli praeguse energiakriisi mõju leevendamisel ei saa tähelepanuta jätta. ACERi hinnang ELi elektrienergia hulgimüügituru korraldusele¹ näitas, et piiriülene kaubandus tõi 2021. aastal tarbijatele 34 miljardit eurot kasu, aidates samas leevendada hindade volatiilsust. Piiriülene kaubandus suurendab ka iga liikmesriigi varustuskindlust ja vastupanuvõimet hinnašokkidele.

Seega seisab liit silmitsi erakorralise olukorraga. Praegused enneolematud probleemid nõuavad asjakohaste, proportsionaalsete ja ajutiste meetmete kehtestamist solidaarsuse vaimus, et tulla toime energeetika valdkonnas tekkivate suurte raskustega ja ületada energiakriis ühisel jõul.

Seepärast teeb komisjon ettepaneku võtta viivitamata kasutusele integreeritud ja omavahel seotud meetmete pakett. Nende meetmete eesmärk on muu hulgas leevendada kõrgete elektrihindade mõju ja kaitsta tarbijaid, säilitades samas siseturu eelised ja võrdsed võimalused. Selliste eesmärkide saavutamiseks võetavate meetmete raames käsitletakse praeguse olukorra eri aspekte, täiendatakse ja tugevdatakse seeläbi nende mõju, et EL saaks kriisile ühtselt ja koordineeritult reageerida. Samas on need täielikult kooskõlas 8. märtsi 2022. aasta teatisega „REPowerEU: Euroopa ühismeede taskukohasema, kindlama ja kestlikuma energiavarustuse tagamiseks“ ning komisjoni 18. mai 2022. aasta kavaga „REPowerEU“, mille eesmärk on võimalikult kiiresti ja hiljemalt 2027. aastaks lõpetada liidu sõltuvus Venemaa fossiilkütustest.

¹

https://acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Publication/ACER's%20Final%20Assessment%20of%20the%20EU%20Wholesale%20Electricity%20Market%20Design.pdf

Ülikõrged energiahinnad, millega tarbijad praegu silmitsi seisavad, annavad erakordselt suurt finantstulu lisaks väiksemate piirkuludega elektritootjatele ka nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris tegutsevatele ettevõtjatele. See tulu tuleneb peamiselt Venemaa sõja põhjustatud soodsatest välisuruteguritest, mitte ettevõtete enda täiendavatest jõupingutustest või investeeringutest. Kõrged energiahinnad tekitavad ELi kodumajapidamistele ja ettevõtjatele raskusi, kiirendavad inflatsiooni ja suurendavad vajalike toetusmeetmete tõttu avaliku sektori kulutusi. Seetõttu on otstarbekas piirata elektrinõudlust kogu ELis, et vähendada vajadust gaasikütel põhineva elektritootmise järele ning jagada ümber osa tulust, mida eri energiasektorite ettevõtted on saanud nende erandlike asjaolude tõttu, et leevendada seda rasket olukorda energiatarbijate ja kogu ühiskonna jaoks. Selliseks ümberjaotamiseks saab sõltuvalt asjaomase sektori olukorrast kasutada eri vahendeid, et teha need kättesaadavaks tarbijatele või projektidele, mille eesmärk on tugevdada liidu energiasõltumatust. Liikmesriigid saavad osa solidaarsuspanusest suunata liidu fondidesse või kasutada neid liikmesriikidevaheliste kokkulepete alusel.

Mitu liikmesriiki on ümberjaotamismeetmed juba vastu võtnud või kaaluvad nende vastuvõtmist. Kuid üksnes riiklikul tasandil võetud meetmed võivad luua ELi energiaturul tegutsevatele ettevõtetele ebavõrdseid tingimusi. Võrdsete võimaluste loomiseks teeb komisjon ettepaneku kahe teineteist täiendava vahendi kohta, mis hõlmaksid kogu energiasektorit: a) meede, millega ajutiselt vähendatakse elektritootjate tulusid, ning b) meede, millega kehtestatakse käesoleva määruse kohaldamisalasse kuuluv ajutine solidaarsuspanus fossiilkütusesektori ülemäärase kasumi puhul. Määruses kavandatud meetme eesmärk vähendada elektritootjate tulusid peaks olema kooskõlas sellise turuolukorraga, mida tootjad oleksid eeldanud, kui üleilmsed tarneahelad toimiksid normaalselt ja kui alates sissetungist Ukrainasse 2022. aasta veebruaris ei esineks gaasitarnehäireid. Lisaks teeb komisjon ettepaneku näha ette ajutine solidaarsuspanus, mida kohaldatakse nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris tegutsevate ettevõtjate kasumi suhtes, mis on eelmiste aastatega võrreldes märkimisväärselt suurenenud.

Liikmesriigid kasutavad solidaarsuspanusest saadavat tulu kodumajapidamiste ja ettevõtete toetamiseks ning kõrgete energiahindade mõju leevendamiseks. Samuti peaksid nad kasutama sellest lühiajalisest meetmest saadavat tulu selleks, et rahastada energiatarbimise vähendamise meetmeid ja toetada tööstussektorit, tugevdades seeläbi veelgi liidu energiasõltumatust pikemas perspektiivis.

Need ajutised meetmed, millega jaotatakse tulu ülejääk ja ülemäärane kasum ümber tarbijate toetamiseks, toovad tänu madalamatele energiatootmiskuludele kasu ka tarbijatele. Seega ei piira ega täienda need Euroopa Komisjoni käimasolevat tööd seoses energia finantsturgude likviidsusega, ELi riigiabi ajutise kriisiraamistikuga, gaasihinna alandamisega ega pikaajalise turukorraldusega, nagu on välja kuulutatud teatises „Tegevuskava energiaturul sekkumiseks lühikeses perspektiivis ja elektrituru korralduse täiustamiseks pikas perspektiivis“, mis avaldati koos 18. mai 2022. aasta kavaga „REPowerEU“. Kavandatava määrusega säilitatakse elektrienergia siseturu eelised jaotustõhususe ja varustuskindluse seisukohast, vähendades samas elektrinõudlust ja kõrgete gaasihindade mõju tarbijate elektriarvetele.

2. ELEKTRISEKTORI ERAKORRALINE VAHEND

Elektrinõudluse vähendamine

Eelseisval talvel tekkida võivad ohtu arvestades ja selleks, et vähendada üldist elektrinõudlust, säilitada elektritootmise kütusevarud ja võtta solidaarsuse vaimus sihipäraseid meetmeid elektrihindade langetamiseks kõige kallimatel tundidel, sätestatakse kavandatavas määruses kaks elektrinõudluse vähendamise eesmärki.

Esiteks nõutakse, et liikmesriigid kehtestaksid meetmed, et vähendada kõigi tarbijate üldist elektritarbimist, sealhulgas nende tarbijate puhul, kes ei ole veel varustatud nutiarvestisüsteemide või -seadmetega, mis võimaldaksid neil päeva jooksul oma tarbimist kohandada. Meetmed peaksid olema piisavalt ambitsioonikad ja võiksid hõlmata näiteks tarbijatele mõeldud sihipäraseid teabe- ja teavituskampaaniaid. Selline sihipärane teavitamine peaks olema suunatud kõigile liidu tarbijatele. Selleks et juhtida elektritarbimist kõige kallimatel tundidel, kui piirhinna määramist mõjutab gaas, teeb komisjon ettepaneku kehtestada kohustus vähendada valitud tipp hinnatundidel elektri kogutarbimist vähemalt 5 %, hõlmates vähemalt 10 % iga kuu tundidest, mil hinnad on eeldatavasti kõige kõrgemad. See kohustuslik eesmärk tähendab, et nädalas valitakse keskmiselt 3–4 tundi, mil elektritarbimine on tavaliselt kõige suurem, kuid see võib hõlmata ka tunde, mil taastuvatest energiaallikatest elektri tootmine on eeldatavasti väike ja nõudluse rahuldamiseks on energiat vaja toota suuremate piirkuludega elektrijaamadest. Seepärast on liikmesriikidel nende tundide kindlaksmääramisel teatav kaalutlusruum. Siduva kohustuse eesmärk on suunatud just sellistele tarbijatele, kes saavad olla paindlikud nõudluse vähendamise osas või nõudluse muutmise osas tunnipõhiselt. Liikmesriikidel peaks olema vabadus valida sobivad meetmed nõudluse vähendamise eesmärkide saavutamiseks ning nad peaksid eelkõige kaaluma

majanduslikult tõhusaid meetmeid, nagu enampakkumis- või hankesüsteemid tarbimiskaja või tarbimata elektrienergia jaoks. See võib hõlmata olemasolevate kavade või riiklike stiimulite laiendamist tarbimiskaja arendamiseks. Selleks võib kaasata ka rahalisi stiimuleid või hüvitist osalevatele turuosalistele juhul, kui seda makstakse täiendava tarbimata elektri eest, võrreldes eeldatava tavatarbimisega tunnis ja kui enampakkumist ei toimu. Selliste meetmete kehtestamine ja rakendamine ei tohiks piirata riigiabi eeskirjade kohaldamist.

Võttes aluseks ajavahemikul 2022. aasta jaanuarist augustini vaadeldud tunnipõhise tootmise, viiks elektritarbimise 5 % vähenemine 10 % kõige suurema elektrinõudlusega tundide puhul kõnealuste tundide keskmise tarbimise esimeste valimata tipphinnatundide tasemele. See muudaks tunnipõhise tarbimise profiili sujuvamaks. Kuna gaasitootmise piirkulud sellistel tundidel, kui nõudlus on suurim, on väiksemad, on sellise sihipärase 5 % vähendamisega võimalik eeloleva nelja kuu jooksul vähendada gaasitarbimist ligikaudu 1,2 miljardi kuupmeetri võrra. See moodustab ligikaudu 3,8 % samal ajavahemikul tarbitavast gaasist. Hiljutised uuringud² näitavad, et praegusel tarbimiskajal on potentsiaali kohustusliku eesmärgi saavutamiseks, mis avaldab positiivset mõju elektrihindadele ja gaasisäästu mahule.

Turutulu ülempiir väiksemate piirkuludega tehnoloogiaga toodetud elektri puhul

Teiseks sätestatakse kavandatavas määruses lähenemisviisi ülemäärase tulu tagasisaamiseks väiksemate piirkuludega (näiteks taastuvaid energiaallikaid, tuumaenergiat ja pruunsütt kasutatavalt) elektritootjatelt (edaspidi „väiksemate piirkuludega tehnoloogia“), kehtestades tagantjärele tulu ülempiiri toodetud elektri MWh kohta.

Järgmise päeva turul määratakse elektri hinnad kindlaks suuremate piirkuludega tehnoloogia, st viimane ja kõige kallim elektri jaam, mida on vaja nõudluse rahuldamiseks, muutuvkulude alusel (piirkulupõhine hinnakujundus). Võttes arvesse rolli, mis järgmise päeva turu elektri hindadel on võrdlusalusena elektri hinna kujundamisel kõigil teistel turuperioodidel, vähendab see meede mõju, mida piirhinda määravad tehnoloogiad (tavaliselt kivisüsi, tänapäeval sageli gaasiküttel töötavad elektri jaamad) avaldavad teiste väiksemate piirkuludega (näiteks taastuvaid energiaallikaid, tuumaenergiat ja pruunsütt kasutavate) elektritootjate tuludele. See peaks olema kooskõlas sellise turuolukorraga, mida oleks võinud eeldada, kui üleilmsed tarneahelad toimiksid normaalselt ega esineks gaasitarnehäireid, mis on tingitud sellest, et energiat kasutatakse relvana.

² Study on the quantification of Demand Response (DR) benefits to electricity suppliers and consumers in Europe in 2030 on its way to achieve deep decarbonisation, Compass Lexecon, jaanuar 2021; Demand Side Flexibility potential contribution to 2023 gas reduction, DNV, september 2022.

Solidaarsuse põhimõtet järgides ja kogu liitu hõlmava lähenemisviisi kaudu toimiksid ja kliiriksidi elektri hulгимүүigiturud nagu praegu, tagades seeläbi, et hulgiturule tuleb kõigepealt kõige odavamate ja tõhusamate elektrijaamade toodang ning et liikmesriigid saavad vajaduse korral toetuda impordile. See säilitab stiimulid sellistele tehnoloogiatele nagu söe- ja gaasiküttega töötavad elektrijaamad, salvestusüksused ja tarbimiskaja, et need oleksid vajaduse korral kättesaadavad ja tagaksid elektrisüsteemi stabiilse toimimise 2022.–2023. aasta talvehooajal.

Turutulu ülempiir

Käesoleva määrusega ette nähtud tulu ülempiir tuleks kehtestada tasemel, mis hõlmab enamikku väiksemate piirkuludega elektritootjaid ELis ning sellega ei ohustata olemasolevate jaamade kättesaadavust ja kasumlikkust ega tulevasi investeerimisotsuseid uute, väiksemate piirkuludega tootmisvõimsuste kohta.

Kuigi aeg-ajalt esinevaid ja lühiajalisi järskede hinnatõuse võib pidada elektriturul tavapäraseks tunnuseks ja see võib olla mõnele investorile kasulik oma tootmisinvesteeringute tagasiteenimiseks, erineb alates 2022. aasta veebruarist toimunud äärmuslik ja püsiv hinnatõus märkimisväärselt tavalisest ajutiste järskude hinnatõusudega turuolukorrast või majanduslikult seotud pikemaajalistest hinnakõikumistest.

See mõjutab eelkõige taastuvatest energiaallikatest elektrienergia tootmise kohta tehtavaid investeerimisotsuseid, mis on väga olulised selleks, et saavutada liidu CO₂ heite vähendamise eesmärgid. Selleks et vältida investeerimisotsuste tegemisel tasuvuse hindamise kahjustamist, ei tohiks ülempiiri seada allapoole turuosaliste ootusi, mis neil olid enne Venemaa sissetungi Ukrainasse elektrihindade keskmise taseme kohta tundidel, mil elektrinõudlus oli suurim. Tipptundide eeldatav keskmine turuhind oli viimastel aastakümnetel pidevalt ja märkimisväärselt alla 180 euro/MWh, hoolimata hinnaerinevustest liidu eri piirkondade vahel. Lisaks näitavad 2022. aasta jaanuarist augustini vaadeldud hindadel põhinevad simulatsioonid, et kui ülempiiriks kehtestada 180 eurot/MWh stabiliseeruks keskmine tulu tasemel ligikaudu 150 eurot/MWh. See keskmine tulude tase on pidevalt kõrgem kui praegused energiatootmise tasandatud kogukulud (LCOE) väiksemate piirkuludega tehnoloogia puhul, mille suhtes kohaldatakse tulu ülempiiri,³ võimaldades tootjatel, kelle suhtes seda kohaldatakse, katta oma investeeringud ja tegevuskulud. Seega ei tohiks ülempiir vähendada investeeringuid uutesse väiksemate piirkuludega võimsustesse. Seetõttu teeb

³ Energy costs, taxes and the impact of government interventions on investments: final report, Trinomics, oktoober 2020.

komisjon ettepaneku kehtestada tulu ülempiiriks 180 eurot/MWh, mis sisaldab vajalikku kindlusvaru.

Selline ülempiir tuleks siduda pigem turutuluga kui tootmise kogutuluga (sealhulgas nt toetuskavadest tulenev tulu), et see ei mõjutaks oluliselt projekti esialgset eeldatavat kasumlikkust.

Selleks et elektrienergia siseturg püsiks toimivana, tuleb kogu liidus kehtestada ühtne tulu ülempiir, sest nii säilib hinnapõhine konkurents eri tehnoloogialahendusi kasutavate elektritootjate vahel, seda eelkõige taastuvate energiaallikate puhul. Kuna tulu ülempiiri kohaldatakse toodetud elektri MWh kohta, ei mõjuta see hinnakujundust elektri hulgimüügiturgudel. Toodangu jaotus sõltub endiselt elektrijaamade tõhususe tasemest, kusjuures kõigepealt tuleb turule väiksemate piirkuludega elektrijaamade toodang, ning see ei mõjuta piiriülest elektrikaubandust.

Liikmesriigid peavad kehtestama asjakohased menetlused tulu ülejäägi tagasisaamiseks tootjatel, kuna tulu ülempiiri võib kohaldada tehingute tegemise ajal või kui see ei ole võimalik, siis pärast seda. See sõltub erinevustest elektri hulgimüügiturgude korralduses liikmesriikides ja ajavahemikega seotud erinevuste tõttu.

Ülempiiri kohaldamisala

Turutulude ülempiiri kohaldataks kõigi määruses määratletud väiksemate piirkuludega tootjate elektrimüügist saadava tulu suhtes ja see hõlmaks kõiki turuperioode, olenemata sellest, kas elektriga kauplemine toimub kahepoolset (börsiväliselt) või kesketel kauplemiskohtadel. Kui ülempiiri kohaldataks ainult teatavate ajavahemike suhtes või ainult börside ja muude organiseeritud kauplemiskohtade suhtes, võiks väiksemate piirkuludega elektritootjatel olla stiimul kaubelda elektrienergiaga ajavahemikel ja kauplemiskohtades, mida meede ei hõlma. Teisest küljest säilitaks tulu ülempiiri kavandatud lai kohaldamine stiimulid pikaajaliste elektristulepingute sõlmimiseks, mis on tarbijate jaoks üliolulised hinnavolatiilsuse riski maandamiseks, ning oluline vahend väiksemate piirkuludega tehnoloogiasse, eelkõige taastuvatesse energiaallikatesse investeerimise soodustamiseks. Arvestades, et tulu ülempiir ei mõjuta hinnakujundust, on tarbijatel huvi sõlmida pikaajalisi elektristulepinguid, mis võimaldavad neil saada otsest kasu hindadest, mis on turul täheldatud hindadest madalamad.

Tulude ülempiiri kohaldatakse toodetud elektri MWh kohta. Olenemata lepingulisest vormist, milles elektriga kauplemine võib toimuda, tuleks ülempiiri kohaldada üksnes realiseerunud

turutulu suhtes. See on vajalik selleks, et mitte kaasata tootjaid, kes ei saa praegustest kõrgetest elektrihindadest tegelikult kasu, sest nad on oma tulude puhul maandanud riske elektri hulgemüügituru kõikumiste vastu allapoole ülempiiri jääva hinnaga. Seega, ulatuses, mil praegused või tulevased lepingulised kohustused, näiteks taastuvelektri ostulepingud ja muud liiki elektriostulepingud või forvardturu riskimaandused, toovad elektritootmisest saadud turutulu, mis jääb alla ülempiiri, ei tuleks seda piiri nende suhtes kohaldada.

Asjaomase väiksemate piirkuludega tehnoloogia määratlus

Tulu ülempiiri kohaldatakse turutulude suhtes, mis on saadud sellise tehnoloogia (nt tuuleenergia, päikeseenergia, geotermiline energia, tuumaenergia, biomass, nafta ja naftatooted, hüdroenergia ilma veehoidlata, jne) abil toodetud elektrienergia müügist, mille piirkulud on ülempiirist väiksemad.

Turutulu ülempiiri ei tohiks siiski kohaldada selliste tehnoloogiate suhtes, mille sisendkütusekulud toovad kaasa ülempiirist kõrgema tasuvusläve, kuna see ohustaks neid tegevusi ja lõppkokkuvõttes varustuskindlust. Nii on see näiteks gaasi- ja söeküttel töötavate elektrijaamade puhul. Alates sissetungist Ukrainasse on maagaasi ja kivisöe hinnad järsult tõusnud,⁴ mistõttu on elektritootmise hinna kasumilävi ülempiirist kõrgem. Kui gaasi- ja söeküttel töötavate elektrijaamade suhtes kohaldataks tulu ülempiiri, ei oleks neil võimalik katta oma tegevuskulusid ja nad tõrjutaks turult välja.

Kooskõlas teatise „REPowerEU“ eesmärkidega ei tohiks ülempiiri kohaldamine pärssida stiimuleid investeerida paindlikesse tootmistehnoloogialahendustesse (nt tarbimiskaja ja igat liiki salvestamine) ega elektritootmisse allikatest, mis otseselt konkureerivad maagaasil ja gaasiküttel töötavate elektrijaamadega. Seega ei tohiks ülempiiri kohaldada biometaani kasutavate elektrijaamade suhtes.

Selliste tehnoloogialahenduste ja tootmistüüpide edasine stimuleerimine on vajalik, et gaasitarbimist vähendada, nagu on rõhutatud teatises „RePowerEU“.

Selleks et jätkuvalt stimuleerida uuenduslike tehniliste lahenduste väljatöötamist, ei tohiks tulu ülempiiri kohaldada näidisprojektide suhtes. Praktikas see tavaliselt juba toimib, sest näidisprojektide eest makstav tasu on tavaliselt turupõhine (nt soodustariifidest saadav kindel tulu).

Mõni liikmesriik on teatavate tootjate saadavale tulule juba kehtestanud ülempiiri oma siseriiklike meetmetega. Seega ei ole nende tootjate tulud elektrihindade hiljutise tõusu

⁴ Maagaasi hind tõusis üle 200 euro/MWh ja kivisöe hind üle 300 euro/MWh.

tagajärjel suurenenud. Seepärast tuleks need tootjad, kelle suhtes kehtivad sellised siseriiklikud meetmed, ülempiiri kohaldamisalast välja jätta.

Selleks et vältida liigset halduskoormust ja tagada kavandatud meetme tõhus kohaldamine, peaks liikmesriikidel olema lubatud jätta tulu ülempiiri kohaldamisalast välja tootjad, kes toodavad elektrit tootmisüksustega, mille ülesseatud võimsus on alla 20 kW.

Ümberjaotamine lõpptarbijatele

Ülempiiri kohaldamisest tulenev tulu ülejääk suunatakse elektri lõpptarbijatele. See hõlmab kõiki isikuid, kes ostavad elektrienergiat oma tarbeks. Sellisest ümberjaotamisest kasusaajate valikul peaksid liikmesriigid eelistama nii palju kui võimalik lõpptarbijaid, olgu tegemist era- või äriklientidega, keda kõrged elektri hinnad kõige rohkem mõjutavad. Käesolevas õigusaktis sätestatud tulu ülejäägi jaotamine ei piira ELi toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist.

Tarbijatele põhjustatud probleemide lahendamine

Lisaks sisaldab käesolev ettepanek põhisätteid, et lahendada tarbijatele ülikõrgetest hindadest põhjustatud probleeme. Praegune kriis kujutab endast väljakutset tagada piisav toetus, et kodutarbijatel oleks jätkuvalt juurdepääs vajalikule energiale, kahjustamata samal ajal stiimulit energiat säästa. Meetmete lähtepunktina tuleb täielikult tunnistada kodumajapidamistele, sealhulgas keskmise sissetulekuga leibkondadele tekkinud raske olukorra riski ja vajadust toetusmeetmete järele riiklikul tasandil.

Liikmesriigid on juba võtnud mitmesuguseid toetusmeetmeid, sealhulgas toetuspaketil põhinevaid meetmeid. Need hõlmavad otsesest sissetulekutoetust, tarbijate energiaarvetel sisalduvate maksude ja lõivude vähendamist, arvetoetusi, samuti meetmeid energiatõhususe ja kohapeal taastuenergia tootmise toetamiseks. Liikmesriigid on sekkunud ka tarnitava elektri hinna kujundamisse, kehtestades reguleeritud hinnad lõpptarbijate jaoks.

Kõik need vahendid on endiselt olulised. Liikmesriikidel peaks olema võimalik valida neid meetmeid, mis sobiksid kõige paremini nende siseriiklikule olukorrale. Tarbijate toetamine peab võimalikult suures ulatuses toetama ka nõudluse vähendamist. Siiski on oluline tunnistada seda, et mõned tarbijad võivad juba olla lähedal minimaalsele olulisele tarbimistasemele, mis on vajalik nende heaolu tagamiseks.

Komisjon esitas suunised, mis käsitlevad riiklikku sekkumist hinnakujundusse, teatistes „REPowerEU: Euroopa ühismeede taskukohasema, kindlama ja kestlikuma energiavarustuse

tagamiseks⁵ ja mille alusel töötatakse välja riiklikku sekkumist tarnitava elektri hinna kujundamisse käsitlevad meetmed, tagades, et need toovad tarbijatele kasu praeguse kriisi ajal ja suurendavad konkurentsi tarbijate kasuks pikemas perspektiivis. Direktiivi (EL) 2019/944 kohaselt ei tohi selline sekkumine hinnakujundusse hõlmata väikeseid ja keskmise suurusega ettevõtjaid ega tohi olla alla omahinna.

Tarbijate õigus valida energiatarnija, kes pakub neile parimat hinda ja teenust, on elektrienergia siseturu keskmes. Sellest tulenev konkurents on avaldanud survet hindade langetamiseks ja suurendanud valikut, kuna tarbijad ei pea enam sõltuma turgu valitsevatest ettevõtjatest. Konkurents ning tarnijate ja pakkumiste valik on samuti olulised Euroopa rohelise kokkuleppe elluviimiseks, kuna need võimaldavad tarbijatel saada kasu elektrienergia siseturust ning aitavad kaasa liidu energiatõhususe ja taastuvenergia eesmärkide saavutamisele.

Nagu on märgitud teatises energiaturul sekkumise kohta lühikeses perspektiivis ja elektriturul korralduse täiustamise kohta pikas perspektiivis, leiab komisjon, et praeguses olukorras võiks olla vastuvõetav laiendada hindade reguleerimist väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele (VKE'd). Võttes arvesse, et ELi energiaalastes õigusaktides ei ole ette nähtud konkreetset raamistikku kõnealuste tarbijate jaoks, annaks see, kui liikmesriikidel saaksid praeguse kriisi ajal reguleeritud hindade kujul laiendada hinnakujundusse sekkumist väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele, neile veel ühe vahendi kriisi mõju ohjamiseks. See lähenemisviis kajastab asjaolu, et praegune olukord energiaturul, kus gaasi ja elektri hulгимүүгihinnad on kõrged ja kõikuvad, võib piirata konkurentsi ja kahjustada tarbijaid VKEde segmendis. Selline võimalus peaks siiski säilitama stiimuli tarbimise vähendamiseks ja sekkumine peaks seega olema piiratud 80 %ga toetusesaaja varasemast tarbimisest.

Riiklik sekkumine omahinnast madalama hinnaga elektri hinnakujundusse võiks mõne liikmesriigi jaoks olla võimalus otseselt leevendada kriisi mõju tarbijatele. Sellest hoolimata mõjutavad sellised meetmed märkimisväärselt ka konkurentsi toimimist jaemüügiturul, innovatsiooni ja stiimulit vähendada nõudlust. Seepärast peavad isegi erakorralise meetmena nendega kaasnema kaitsemeetmed, et tagada tarnijate mittediskrimineeriv kohtlemine ja stiimul nõudluse vähendamiseks.

Solidaarsuse huvides on oluline tagada, et elektrienergia siseturg annaks liikmesriikidele kriisile reageerimiseks vajalikud vahendid ja paindlikkuse. Siiski peaks selliste võimaluste

⁵ COM(2022) 108 final.

kasutamise üle otsustamine jääma liikmesriikidele, kes saavad kõige paremini teha kindlaks selliste meetmete tõhususe, eriti võrreldes muude vahenditega, ning viia need vastavusse vajadusega suunata toetus sinna, kus seda kõige rohkem vajatakse.

3. SOLIDAARSUSPANUS

Praegusest turuolukorrast tingitud äärmuslikust hinnatõusust, mis annab tavapärase äritegevusega võrreldes palju suuremat kasumit, ei võida mitte ainult elektritootjad, vaid ka fossiilkütuste sektor. Energia- ja elektrihindade tõus tekitab märkimisväärset koormust nii avaliku sektori asutustele, tarbijatele kui ka ettevõtjatele ning seepärast tuleb võtta meetmeid, et hinnad ei kerkiks jätkusuutmatule tasemele, mis tooks kaasa hoopis tõsisemad ja potentsiaalselt kahjulikud sotsiaalmajanduslikud tagajärjed. Selline olukord nõuab ühist reageerimist liidu tasandil. ELi juhid ja komisjon leiavad, et on tungiv vajadus võtta täiendavaid meetmeid, mis aitaksid leevendada eespool nimetatud sündmuste mõju ELi kodanikele ja ettevõtjatele ning ei laseks kriisil veelgi süveneda.

Selleks et rahastada meetmeid, mida on vaja kodumajapidamiste ja ettevõtete toetamiseks praeguses kriisiolukorras, peavad ülemäärase tulu saajad solidaarsuse vaimus ära andma osa oma kasumist.

Käesoleva määrusega kehtestatakse fossiilkütusesektoris solidaarsuspanus, mida kohaldatakse kõigis liikmesriikides. Solidaarsuspanus on erakorraline ja ajutine meede, mis on asjakohane praeguses olukorras, kus liikmesriigid on solidaarsuse vaimus valmis leevendama energiahindade tõusu otsest majanduslikku mõju avaliku sektori asutuste eelarvetele, tarbijatele ja ettevõtjatele kogu liidus.

Ajutise solidaarsuspanuse kehtestamine võimaldab fossiilkütusesektoril anda oma panus proportsionaalselt kriisiolukorrast saadava kasumiga. Samuti võimaldab kõnealune makse tagada piisavad vahendid, et rahastada energiasüsteemi ümberkujundamiseks ja uute tehnoloogiate väljatöötamiseks vajalikke investeeringuid, sealhulgas ELi tasandil.

Selleks nähakse käesoleva ettepanekuga ette kehtestada ajutine solidaarsuspanus, mis põhineb üksnes nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris tegutsevate äriühingute ja püsivate tegevuskohtade poolt 2022. eelarveaastal kogutud maksustataval ülemäärasel kasumil ning mis on praeguses sotsiaalmajanduslikus olukorras sobiv ning asjakohane. Kõnealusest maksest rahastatakse meetmeid, mis aitavad leevendada praegust kriisi liikmesriikidevahelise solidaarsuse vaimus. Meede võimaldab ümber jaotada ressursid ja toetada rahaliselt kodumajapidamisi ning ettevõtjaid, et leevendada püsivalt kõrgete energiahindade mõju,

vähendada energiatarbimist, toetada energiamahukaid tööstusharusid, mis püüavad üle minna taastuenergiALE või suurendada energiatarbimist, ning arendada liidu energiasõltumatust kõigi liikmesriikide hüvanguks. Lisaks kujutavad praegused gaasitarnehäired ja nende mõju gaasi- ning elektrihindadele, rekordiliselt kuumast suvest tingitud suurem energianõudlus ja teatavate elektritootjate piiratud kättesaadavus endast konkreetse toote – antud juhul energia – tarnimisel tõsist probleemi. Meede aitab toetada siseturu tõrgeteta toimimist ja tagada liikmesriikide vahel vajaliku solidaarsuse. Ülemäärase kasumi jaotamine kooskõlas käesoleva õigusaktiga ei piira ELi toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist.

4. KOOSKÕLA POLIITIKAVALDKONNAS PRAEGU KEHTIVATE ÕIGUSNORMIDEGA

Kavandatud õigusaktis sätestatakse ajutised, proportsionaalsed ja erakorralised meetmed. See akt täiendab olemasolevaid asjakohaseid ELi algatusi ja õigusakte ning algatusi, mida komisjon on juba teinud, et reageerida praegusele energiaturukriisile. Kavandatud akt on loogiliselt seotud olemasolevate algatustega, nagu 13. oktoobril 2021 vastu võetud energiahinna meetmete pakett⁶⁷ ja 18. mai 2022. aastal avaldatud kava „REPowerEU“, mis sisaldab loetelu meetmetest, mida liikmesriigid saavad kasutada tarbijate toetamiseks ja mis täiendavad algatust „Säästame gaasi turvalise talve nimel“.

Lisaks toetavad kavandatud määruses sisalduvad nõudluse vähendamise elemendid hiljuti vastu võetud gaasihoiustamismäärust (EL) 2022/1032,⁸ vähendades vajadust gaasist elektrienergia tootmise järele ja aidates liikmesriikidel säilitada gaasivarusid, mis on saadud hoidlate täitmise kohustuste abil, ning tagada tarded 2022.–2023. aasta talveks.

Riigi ulatuslikum sekkumine kooskõlas määruses kavandatud meetmetega on põhjendatud, arvestades elektriturgudel praegu valitseva olukorra tõsidust.

Kavandatud algatuse eesmärk on reageerida jaehindade tõusust põhjustatud koormusele, mida tunnevad kõik elektritarbijad, ning vajadusele vähendada nõudlust ja säästa eelolevaks talveks gaasi seoses Venemaa sõjaga Ukraina vastu.

Võttes arvesse kavandatud algatuse ülesehitust, eelkõige väiksemate piirkuludega tehnoloogiaid kasutades toodetud elektrist saadud kasumile kehtestatava ülempiiri taset ja

⁶ COM(2021) 660 final, 13. oktoober 2021: Toimetulek energiahindade tõusuga: meetme- ja toetuspakett

⁷ COM (2022) 236 final.

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. juuni 2022. aasta määrus (EL) 2022/1032, millega muudetakse määruseid (EL) 2017/1938 ja (EÜ) nr 715/2009 seoses gaasi hoiustamisega (ELT L 173/17, 30.6.2022).

meetme ajutist iseloomu, leiab komisjon, et ettepanek on kooskõlas Euroopa kliimamääruse eesmärkidega.

5. KOOSKÕLA MUUDE LIIDU TEGEVUSPÕHIMÕTETEGA

Ettepanek on erakorraline meede, mida kohaldatakse piiratud aja jooksul ja mis on kooskõlas teiste algatusega, mille eesmärk on suurendada liidu energiaalast vastupanuvõimet ja leevendada võimalike hädaolukordade riski või mõju. Ettepanekuga toetatakse siseturu toimimist, kahjustamata selle terviklikkust, sest toimivad piiriülesed energiaturud on tarneraskuste korral varustuskindluse tagamiseks väga olulised. Kuna ettepanekuga nähakse ette vähendada elektrinõudlust varasemast koordineeritumal viisil, on see kooskõlas ka komisjoni rohelise kokkuleppe eesmärkidega ning järgib samu põhimõtteid ja sihte, mida on kirjeldatud algatuses „Säästame gaasi turvalise talve nimel“. Ettepanek on kooskõlas ka tarbijakaitse põhimõtetega, mille eesmärk on tagada taskukohased energiahinnad kõigile tarbijatele ELis.

6. ÕIGUSLIK ALUS, SUBSIDIAARSUS JA PROPORTSIONAALSUS

Õiguslik alus

Käesoleva ettepaneku õiguslik alus on Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi „ELi toimimise leping“) artikli 122 lõige 1.

Praegused gaasitarnehäired, nende mõju gaasi- ning elektrihindadele, rekordiliselt kuumast suvest tingitud suurem energianõudlus ja teatavate elektritootjate piiratud kättesaadavus on tekitanud energiatoodetega – antud juhul elektrienergiaga – varustamisel tõsise probleemi, millele on osutatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 122. Elektrihindade tõus avaldab tarbijatele ja ettevõtjatele tugevat survet ning kui midagi ette ei võeta, võivad hinnad kerkida jätkusuutmatu tasemeni, millel võib olla märkimisväärse ulatusega sotsiaalne ja majanduslik mõju. ELi juhtide ja komisjoni arvates on tekkinud tungiv vajadus täiendavate meetmete järele, et leevendada hinnatõusu mõju ELi kodanikele ja olla paremini valmis eelseisvaks talveks.

Kavandatud määrusega ette nähtud ajutised meetmed tuginevad energiasolidaarsuse põhimõttel ja võimaldavad liikmesriikidel kasutada tarbijate kaitsmiseks kooskõlastatud lähenemisviisi, ilma et see kahjustaks elektrienergia siseturu toimimist.

Selleks et vältida siseturu ja tarneahelate olulisi moonutusi, mis sel talvel võivad veelgi süvendada varustuskindlusega seotud ohtu, on äärmiselt oluline, et kõik liikmesriigid

tegutseksid ühiselt, solidaarselt ja nii kiiresti kui võimalik. Praegune kriis on negatiivselt mõjutanud kõiki liikmesriike, kuid mitte kõik neist ei ole ühtviisi suutelised tarbijaid rahaliselt toetama. See võib tekitada olukorra, kus osa liikmesriike toetab tarbijaid, teised aga ei saa seda endale lubada või kõhklevad võtmast meetmeid, mis võivad negatiivselt mõjutada elektrienergia siseturgu.

Koordineeritud jõupingutused nõudluse vähendamiseks ja ülemääraste tulude ümberjaotamiseks raskustes olevatele tarbijatele on parim viis toime tulla selletalviste väljakutsetega. Liikmesriigid saavad nõudluse vähendamist koordineerides, elektriimpordivõimekust säilitades ja ülemäärast tulu tarbijate toetamiseks suunates tarbijaid ja ettevõtjaid paremini toetada, leevendada inflatsiooni mõju majandusele tervikuna ning tugevdada ELi siseturu vastupanuvõimet. Koordineeritud meetmed on vajalikud ka selleks, et parandada kodanike ja ettevõtjate maksevõimet ja leevendada inflatsiooni mõju liidu majandusele tervikuna. Liikmesriigid peaksid koormuse omavahel ära jagama ja tarbijaid ühiselt toetama, et vältida ühtse turu põhimõtete kahjustamist.

Kuigi gaasitarnete nappus mõjutab liikmesriikide elektrihindu erineval määral, peavad kõik liikmesriigid võtma kohustuse vähendada oma elektritarbimist samas ulatuses. Koordineeritud jõupingutused ELi tasandil elektrinõudluse vähendamiseks kogu ELis aitavad vähendada üldist elektritarbimist kogu liidus, tuues kaasa elektri hulgihinna languse ja madalamad hinnad tarbijatele. Elektrinõudluse vähendamine tipptundidel tekitab olukorra, kus gaasikütetl töötavaid elektrijaamu kasutatakse vähem, kuna üldine nõudlus elektri järele langeb. Selline koordineeritud reageerimine aitaks paremini ära kasutada ELi elektrisäästu potentsiaali ja kõige parem tulemus on võimalik saavutada siis, kui kõik liikmesriigid tegutsevad koordineeritult ELi tasandil. Kõik liikmesriigid teevad ühiseid jõupingutusi hindade alandamiseks ja varustuskindlusega seotud riskide ennetamiseks. Kuna elektrienergia siseturul on liikmesriikide elektrisüsteemid tihedalt seotud, saab meede olla tõhus vaid siis, kui kõik liikmesriigid annavad oma panuse nõudluse vähendamiseks.

Ka liikmesriikidevaheline solidaarsus, mis on saavutatud väiksemate piirkuludega tehnoloogiaid kasutades toodetud elektrile kehtestatud ühtse tulu ülempiiri abil, toob liikmesriikidele tulu, millest rahastatakse elektri lõpptarbijate toetusmeetmeid ning säilitatakse samal ajal hinnasignaalid Euroopa turgudel ja piiriülene kaubandus. Sellega tagatakse, et Euroopas liigub elekter jätkuvalt sinna, kus seda kõige rohkem vajatakse, ning et odavalt toodetud elekter eksporditakse liikmesriikidesse, kus elektritootmine on kallim. Nii

väljendavad liikmesriikide koordineeritud jõupingutused liikmesriikide ja liidu kodanike vahelise energiasolidaarsuse põhimõtet.

Kõnealune meede on kooskõlas ka põhimõtetega, mida kasutatakse elektriga kauplemisel ja elektrienergia hinna kujundamisel kogu Euroopas, tagamaks, et energiaga kauplemisel ja energia jagamisel muutusi ei toimu, et liikmesriigid saavad elektriimpordi puhul jätkuvalt loota oma naabritele ning et väiksema omamaise tootmise ja piiratud loodusvaradega liikmesriigid on tarnehäirete ohu eest paremini kaitstud. Seepärast on õigustatud võtta kavandatud õigusakti aluseks ELi toimimise lepingu artikli 122 lõige 1.

Äärmuslik hinnatõus on kaasa toonud olukorra, kus paljudel kodumajapidamistel on tõsiseid raskusi oma arvete tasumisel, lisaks kujutab see endast jätkuvalt suurt ohtu majandusele. Kuna olemasoleva õigusraamistikuga ei ole praeguste probleemide ulatust ette nähtud, on asjakohane lubada riigil sekkuda jaehindadesse ka väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate puhul ning teatavatel tingimustel ka siis, kui see toob nii kodumajapidamiste kui ka VKEde jaoks kaasa energiatarnijate kuludest madalama hinnataseme.

Gaasi tarnehäirete mõju elektrihindadele ning võimalused rahastada toetusmeetmeid riigieelarvest on liikmesriigiti erinev. Seetõttu on kriisil ebaproportsionaalselt suur mõju mõnes sellises liidu osas, kus tarbijatel puudub juurdepääs vajalikule energiale, kuna tarnijad lahkuvad turult. Kui kavandatud meetmeid ei võeta, võib juhtuda, et selliste tarbijate ja tarnijate kaitsmiseks on asjakohased vahendid ainult eelarvepoliitilise manööverdamisruumiga liikmesriikidel, ja see tekitaks siseturul tõsiseid moonutusi. Kavandatud määrusega kehtestatud ühetaoline kohustus kanda ülemäärased tulud üle lõpptarbijatele tagab, et põhimõtteliselt on kõikidel liikmesriikidel võimalik oma tarbijaid kaitsta ja kasutada neid lisaressursse ühel ja samal eesmärgil. Energiahindadele avalduv positiivne mõju kandub üle ka ühendatud ELi turule ja aitab vähendada inflatsioonimäära. Seepärast on riiklikel meetmetel liidu ühendatud majanduse puhul positiivne mõju ka teistes liikmesriikides.

Selleks et kaitsta tarbijaid ja ettevõtjaid energiahindade tõusu eest kogu liidus, peaksid liikmesriigid ühiselt kehtestama ülemäärase kasumi suhtes ajutise koordineeritud solidaarsuspanuse, mis põhineb 2022. eelarveaastal liidu nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektori ühises võrgustikus tegutsevate ELi äriühingute ja püsivate tegevuskohtade teenitud maksustataval ülemäärasel kasumil ning aitab kaitsta tarbijaid ja ettevõtjaid energiahindade tõusu eest kogu liidus, säilitades samas siseturu tõrgeteta toimimise ja tagades vajaliku solidaarsuse liikmesriikide vahel. Seepärast on õigustatud võtta kavandatud õigusakti

aluseks ELi toimimise lepingu artikli 122 lõige 1. Solidaarsuspanuse abil lisatakse energiaalase erakorralise sekkumise raames käivitavate meetmete paketti õigluse element.

Seepärast tagatakse käesoleva ettepanekuga, et kõik liikmesriigid koordineerivad oma jõupingutusi. Ettepanek kajastab energiasolidaarsuse põhimõtet, mida Euroopa Kohus on hiljuti kinnitanud kui ELi õiguse aluspõhimõtet⁹.

Subsidiaarsus (jagatud pädevuse korral)

Käesolevas algatuses kavandatud meetmed on täielikult kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega. Arvestades liidu elektrituru märkimisväärset ebakindlust ja erakordselt kõrgeid elektrihindu, mille põhjuseks on see, et Venemaa kasutab gaasivarustust relvana, tuleks võtta meetmeid liidu tasandil. Selleks et minimeerida võimalike suurte häirete ohtu talvekuudel, mil tarbitakse rohkem elektrit ja gaasist elektrienergia tootmise maht suureneb, tuleb kehtestada koordineeritud lähenemisviis, millega vähendatakse solidaarsuse huvides kogu liidu elektrinõudlust.

Võttes arvesse gaasitarnekriisi enneolematut ulatust ja asjaolu, et gaasist elektrienergia tootmise tehnoloogial on elektrinõudluse rahuldamisel oluline roll, tuleb liidu tasandil võetavaid elektriturumeetmeid pidada põhjendatuks. Liikmesriigid peavad saama saabuval talvel vajaduse korral tugineda elektriimpordile, mis rõhutab elektrienergia siseturu tähtsust. Elekter peab ka edaspidi olema kogu Euroopas kättesaadav, et vältida kõrgest hinnast tekitatud kriisi muutumist varustuskindluse kriisiks. Samas peab elekter olema taskukohane ning lisaks tuleks käsitleda probleeme, mis on seotud elektrihinna ebaproportsionaalse mõjuga tarbijate elektriarvetele. Võttes arvesse vajadust tagada elektrisüsteemi toimimine ja kaitsta piiriülest kaubandust ning investeringuid, tuleb väiksemate piirkuludega tehnoloogiate kasutamisest saadud tulule ülempiiri kehtestamist hõlmavat üldist lähenemisviisi pidada mõistlikuks, asjakohaseks ja proportsionaalseks.

Elektrienergia puhul on käesolevas ettepanekus kindlaks määratud lõpptulemus ja selle saavutamiseks ette nähtud meetmed, mille hulka kuuluvad nõudluse vähendamise meetmed ja õiguslikult siduvad energiatarbimise vähendamise kohustused, mida kohaldatakse siis, kui elektri hind on kõige kõrgem, ning ülempiiri kehtestamine väiksemate piirkuludega tehnoloogia kasutamisest saadavale tulule. Samas annab see liikmesriikidele vabad käed valida kõnealuste kohustuste täitmiseks oma riiklikke eripärasid arvestades kõige sobivamad

⁹ Otsus kohtuasjas C-848/19 P (Saksamaa vs. Poola).

vahendid ning pakub neile uusi võimalusi osaleda hindade reguleerimises. Konkreetsemalt tähendab see järgmist:

- Elektrinõudluse vähendamiseks on kavandatud määruses seatud siduvad eesmärgid, mille täitmine on kohustuslik, kuid liikmesriikidele antakse võimalus valida nende eesmärkide täitmiseks sobivad vahendid.
- Seoses tulu ülempiiri kehtestamisega tarbijate toetamise eesmärgil, on kavandatud määrusega ette nähtud kehtestada kogu liidus ühtne tulu ülempiir. Liikmesriikidel on endiselt õigus kohaldada täiendavaid piiranguid, kui need on proportsionaalsed, ei moonuta elektrienergia hulgimüügituru toimimist, tagavad investeerimiskulude katmise, ei ohusta investeerimissignaale ning on kooskõlas liidu õigusega. Tulu ülejääki kasutatakse tarbijate toetamiseks, kuid liikmesriigid võivad ise valida vahendeid, kuidas ülemäärane kasum jõuab tarbijateni.
- Seoses riikliku sekkumisega jaehindadesse antakse kavandatud määrusega liikmesriikidele asjakohaste meetmete võtmiseks praeguse liidu tasandi õigusraamistikuga võrreldes rohkem võimalusi, mis on kooskõlas subsidiaarsuse põhimõttega.

Mis puudutab fossiilkütuste sektoriga seotud meetmeid, siis aitaks ajutine solidaarsuspanus lahendada kõik liikmesriikide ees seisvad probleemid, mida praegu käsitletakse solidaarsuspanust Euroopa tasandil reguleerivas raamistikus eri viisidel. Liidu tasandi ühine algatus, mille eesmärk on eelkõige nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris tegutsevate äriühingute ning püsivate tegevuskohtade jaoks kogu liidus ette näha kohustuslik solidaarsuspanus. Liikmesriigid üksi ei suuda eespool kirjeldatud probleemi piisavalt hästi lahendada.

Käesoleva määrusega ette nähtud solidaarsuspanus aitab suurendada riigieelarve tulusid ja võimaldab liikmesriikidel rahastada meetmeid, mille eesmärk on leevendada suurtest energiakuludest põhjustatud koormust tarbijatele, eelkõige vähekaitsitud isikutele ja ettevõtjatele. Siiski ei ole sugugi kõik liikmesriigid selliseid meetmeid kehtestanud ja juba vastu võetud meetmete sisu on liikmesriigiti erinev.

Seega tagab liidu ühises raamistikus ülemäärase kasumi puhul ette nähtud kohustuslik solidaarsuspanus piisavad võrdsed tingimused kogu liidus, luues olukorra, kus kõigi liikmesriikide ametiasutused saavad ülemäärasest kasumist tulu ja neil on võimalik paremini reageerida energiahindade erakorralisele tõusule, mis nõuab kiiret tegutsemist kõigis liikmesriikides. Seetõttu annaks ELi algatus lisaväärtust võrreldes riiklikul tasandil võetavate üksikmeetmetega.

Meetme ulatuse ja mõju tõttu on seda parem saavutada liidu tasandil, seega võib liit võtta meetmeid kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega.

Proportsionaalsus

Algatus on kooskõlas proportsionaalsuse põhimõttega. Poliitiline sekkumine kuulub ELi toimimise lepingu artikli 122 lõike 1 kohaldamisalasse, vastab majanduslikule olukorrale ning on proportsionaalne kindlaksmääratud probleemide ulatuse ja laadiga ning seatud eesmärkide saavutamiseks.

Arvestades enneolematut geopoliitilist olukorda ning märkimisväärset ohtu kodanike elatusvahenditele ja ELi majandusele, on tekkinud selge vajadus koordineeritud meetmete järele. Koordineeritud jõupingutused, mille eesmärk on vähendada üldist elektritarbimist ja elektri tarbimist tipp tundidel, kehtestada väiksemate piirkuludega elektritootjatele tulu ülempiir ja anda liikmesriikidele rohkem võimalusi riiklikuks sekkumiseks jaehindade kujundamisse, on sobivad vahendid, et leevendada praegust survet tarbijaid kahjustavale elektrihinna tõusule. Samas ei ole kavandatud muid, vähem sekkuvaid meetmeid, mis aitaksid seda eesmärki sama tõhusalt saavutada.

Kavandatud solidaarsuspanuse puhul järgitakse proportsionaalsuse põhimõtet, kuna meede ei lähe kaugemale sellest, mis on vajalik eesmärkide saavutamiseks. Meede põhineb asjakohase metoodika ja maksumäära kohaldamisel, millega tagatakse, et see ei tekitaks nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektori energiaettevõtjatele asjatuid probleeme, kui nad soovivad kasutada ülemäärast kasumit selleks, et teha tulevikuinvesteeringuid või tagada oma elujõulisus. Seepärast on määruses kavandatud maksemäär üks kolmandik maksustatavast ülemäärasest kasumist, kusjuures maksubaasi suhtes tuleb eelnevalt kohaldada puhvrit. Selleks et võtta arvesse iga liikmesriigi konkreetset olukorda, on kavandatud määra puhul tegemist miinimummääraga ja liikmesriigid võivad kohaldada kõrgemat määra, kui nad seda vajalikuks peavad.

Lisaks on solidaarsuspanus ajutine, piirdub 2022. eelarveaastal teenitud ülemäärase kasumiga ning seda kohaldatakse üksnes nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektori ülemäärase kasumi suhtes, mis on saadud ettenägematute asjaolude tõttu. Need liikmesriigid, kus on juba kehtestatud siseriiklik maks või makse, mis ületab solidaarsuspanuse kavandatud määra, võivad ka edaspidi kohaldada seda kõrgemat määra, et võtta arvesse siseriiklike asjaolusid, mille tõttu see määr kehtestati.

Seega ei lähe ettepanek kaugemale sellest, mis on vajalik praeguses õigusaktis sätestatud eesmärkide saavutamiseks. Kavandatud meetmeid peetakse proportsionaalseks ja nende puhul

on võimalikult suures ulatuses arvesse võetud olemasolevaid algatusi, mille liikmesriigid on heaks kiitnud.

Vahendi valik

Võttes arvesse energiakriisi ulatust, selle võimalikku sotsiaalset, majanduslikku ja finantsmõju ning vajadust neid mõjusid võimalikult kiiresti leevendada, peab komisjon asjakohaseks võtta vastu üldine määrus, mis on vahetult ja viivitamata kohaldatav. Selle abil luuakse kiire, ühtne ja kogu liitu hõlmav koostöömehhanism.

7. KONSULTATSIOONID SIDUSRÜHMADEGA JA MÕJUHINNANGUD

Konsulterimine sidusrühmadega

Kuna ettepanek on poliitiliselt tundlik ja ettepanek tuleb kiiresti ette valmistada, et nõukogu saaks selle õigel ajal vastu võtta, ei olnud võimalik pidada asjakohaseid konsultatsioone sidusrühmadega.

Siiski kavatseb komisjon käesoleva määruse edukaks rakendamiseks teha koostööd sidusrühmadega, eelkõige energiamahukate tööstussektoritega.

Kuna hädaolukorrale reageerimiseks võetavad meetmed on ajutised ja kiireloomulised, ei olnud mõjuhinnangut võimalik läbi viia.

Põhiõigused

Negatiivset mõju põhiõigustele ei täheldatud. Käesoleva õigusaktiga võetavad meetmed ei mõjuta määruse (EL) 2017/1938 alusel kaitstud tarbijate, sealhulgas kõigi kodutarbijate õigusi. Lisaks võetakse kavandatud määruses tulu ülempiiri ja ajutise solidaarsuspanuse kehtestamisel täielikult arvesse vajadust kaitsta õiguspäraseid ootusi ja olemasolevaid investeeringuid, mistõttu sellega ei piirata õigust omada ja kasutada seaduslikul teel saadud omandit. Vahend võimaldab liikmesriikidel vähendada gaasipuuduse ja sellest tuleneva energiahindade tõusuga seotud riske, millega muidu kaasneksid rasked tagajärjed majandusele ja ühiskonnale. Ilma et see piiraks riigiabi eeskirjade kohaldamist, tagatakse tarnijatele, kes peavad müüma elektrit alla omahinna, kahjude kompenseerimine, et tagada nende põhiõiguste kaitse.

8. MÕJU EELARVELE

Käesolev ettepanek ei nõua ELi eelarvest lisavahendeid.

9. MUUD ELEMENDID

Ei ole asjakohane.

Ettepanek:

NÕUKOGU MÄÄRUS

kõrgetele energiahindadele reageerimiseks võetavate erakorraliste sekkumismeetmete kohta

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 122 lõiget 1,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut

ning arvestades järgmist:

- (1) Alates 2021. aasta septembrist on elektriturgudel täheldatud väga kõrgeid hindu. Nagu ACER 2022. aasta aprillis oma hinnangus ELi elektrienergia hulgimüügituru korraldusele¹⁰ märkis, on see peamiselt tingitud elektritootmise sisendina kasutatava gaasi kõrgest hinnast. Maagaasil töötavad elektrijaamad on sageli vajalikud elektrinõudluse rahuldamiseks siis, kui nõudlus on päeva jooksul suurim või kui muu tehnoloogia, näiteks tuuma- või hüdroenergia või erinevate taastuvate energiaallikate abil toodetud elektrihulgast ei piisa. 2022. aasta veebruaris alanud Venemaa sõjalise agressiooni eskaleerumise tõttu energiaühenduse lepinguosalise Ukraina vastu on gaasitarned märkimisväärselt vähenenud. Venemaa sissetung Ukrainasse on tekitanud ka ebakindlust muu elektrijaamades kasutatava tooraine, näiteks kivisöe ja toornafta tarnete suhtes. See on toonud kaasa elektrihinna märkimisväärse tõusu ja suure kõikumise.
- (2) Hiljutised oluliselt väiksemad gaasitarned ja Venemaa gaasitarnete sagenenud katkestused osutavad suurele riskile, et lähitulevikus võivad Venemaa gaasitarned täielikult peatuda. Liidu energiavarustuse kindluse suurendamiseks võttis nõukogu vastu määruse (EL) 2022/1369,¹¹ milles on sätestatud maagaasinõudluse vabatahtlik 15 % vähendamine sel talvel ning antud nõukogule võimalus kuulutada seoses varustuskindlusega liidus välja häireolukord, mille korral muutuks gaasinõudluse vähendamine kohustuslikuks.
- (3) Samal ajal on 2022. aasta suve erakordselt kõrged temperatuurid suurendanud nõudlust jahutamiseks vajaliku elektri järele, suurendades survet elektritootmisele, samas kui teatava tehnoloogia abil elektri tootmine on jäänud tehniliste tingimuste ja ilmaolude tõttu ajaloolisest tasemest tunduvalt allapoole. See on tingitud peamiselt erakordsest põuast, mille tulemuseks oli i) saadaoleva jahutusvee puudumisest tulenev elektritootmise puudujääk eri liikmesriikide tuumaelektrijaamades, ii) vähene

¹⁰

https://acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Publication/ACER's%20Final%20Assessment%20of%20the%20EU%20Wholesale%20Electricity%20Market%20Design.pdf

¹¹ 5. augusti 2022. aasta määrus (EL) 2022/1369, mis käsitleb gaasinõudluse vähendamise koordineeritud meetmeid (ELT L 206, 8.8.2022, lk 1).

konkureerivad kogu ELis seotud elektriturul. Kohustus kehtestada tulu ülejäägile kogu liitu hõlmav ühine ülempiir aitab selliseid moonutusi vältida. Lisaks ei suuda kõik liikmesriigid piiratud rahaliste vahendite tõttu tarbijaid ühesugusel määral toetada, samal ajal kui mõnel elektritootjal tekib ikkagi suur tulu ülejääk. Liikmesriikidevaheline solidaarsus, mis saavutatakse väiksemate piirkuludega tehnoloogiat kasutades toodetud elektrile kehtestatud ühtse tulu ülempiiri abil, loob liikmesriikidele tulu, millega rahastatakse elektri lõpptarbijate, näiteks kodumajapidamiste, VKEde ja energiamahukate tööstusharude toetamise meetmeid ning säilitatakse samal ajal hinnasignaalid Euroopa turgudel ja piiriülene kaubandus.

- (11) Gaasi ja elektri jaehindade äärmuslikku tõusu silmas pidades on eriti oluline riigi sekkumine jaetarbijate kaitseks. Gaasitarnehäirete mõju elektrihindadele ning võimalused rahastada toetusmeetmeid riigieelarvest erinevad liikmesriigiti. Kui ainult mõned piisavate vahenditega liikmesriigid suudavad neid tarbijaid ja tarnijaid kaitsta, tooks see endaga kaasa tõsiseid moonutusi siseturul. Ühtne kohustus kanda tulu ülejääk üle lõpptarbijatele võimaldab kõigil liikmesriikidel kaitsta oma tarbijaid. Positiivne mõju energiahindadele avaldab positiivset mõju ühendatud ELi turule ja aitab ka alandada inflatsioonimäära. Seepärast on solidaarsuse vaimus võetud siseriiklikel meetmetel ühendatud liidu majanduses positiivne mõju ka teistes liikmesriikides.
- (12) Meede, mis kujutab endast nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris tegutsevate fossiilkütusel töötavate ettevõtete solidaarsuspanust, on erakorraline ja rangelt ajutine meede. Praeguses olukorras tundub asjakohane võtta liidu tasandil meetmeid, et leevendada energiahindade tõusu otsesest majandusmõju avaliku sektori asutuste eelarvele, tarbijatele ja ettevõtjatele kogu liidus.
- (13) Solidaarsuspanus on asjakohane vahend ettenägematutest asjaoludest tuleneva ülemäärase kasumiga tegelemiseks. See kasum ei vasta ühelegi tavapärasele kasumile, mida need üksused teeniksid või oleksid lootnud teenida tavaolukorras, kui energiaturgudel ei oleks toimunud ettenägematuid sündmusi. Seetõttu on solidaarsuspanuse kehtestamine ühine ja koordineeritud meede, mis annab liikmesriikide ametiasutustele solidaarselt täiendavad vahendid selleks, et pakkuda rahalist toetust kodumajapidamistele ja ettevõtetele, keda tõusvad energiahinnad tugevalt mõjutavad, tagades samal ajal võrdsed tingimused kogu liidus ja siseturul. Seda tuleks kohaldada paralleelselt tavapärase äriühingu tulumaksuga, mida iga liikmesriik asjaomastelt äriühingutelt kogub.
- (14) Energiapoliitika valdkondade sidususe tagamiseks peaksid meetmed toimima üksteist vastastikku tugevdavate meetmete paketina. Kõigil liikmesriikidel peaks olema võimalik toetada tarbijaid suunatult tulu ülejäägiga, mis on tekkinud väiksemate piirkuludega elektritootmise turutulu ülempiiri tõttu, elektrinõudluse vähendamisega, mis aitab alandada energiahindu, ning nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris tegutsevatele fossiilkütusel töötavatele ettevõtetele kehtestatud solidaarsuspanusest saadavate summadega. Samal ajal peaks väiksemal nõudlusel olema positiivne mõju varustuskindlusele avalduvate riskide vähendamisele kooskõlas direktiivi (EL) 2019/944 eesmärkidega.
- (15) Liikmesriigid peaksid seepärast püüdma vähendada kõigi tarbijate elektri kogutarbimist, sealhulgas nende tarbijate puhul, kes ei ole veel varustatud nutiarvestisüsteemide või -seadmetega, mis võimaldaksid neil konkreetsete tundide jooksul päevas oma tarbimist jälgida.

- (16) Selleks et säilitada kütusevarusid elektrienergia tootmiseks ja suunata elektritarbimist konkreetsetl kõige kallimatel tundidel, kui maagaasil põhinev elektritootmine mõjutab piirhinda märkimisväärselt, peaks iga liikmesriik vähendama oma elektri kogutarbimist kindlakstehtud tipp hinnatundidel.
- (17) Tipp tundide tüüpilise elektritarbimise profiili põhjal tagaks 5 % siduv eesmärk tipp hinnatundidel selle, et liikmesriigid pöörduksid, sh energiavahendajate kaudu, konkreetsemalt tarbijate poole, kellel on võimalik energianõudlust paindlikult tunnipõhiselt vähendada. Seepärast aitaks elektrinõudluse aktiivne vähendamine valitud tundidel vähemalt 5 % võrra vähendada gaasitarbimist ja nõudlust sujuvamalt tundide peale jaotada, mõjutades turul kehtivaid tunnihindu.
- (18) Liikmesriikidel peaks olema õigus valida sobivad meetmed nõudluse vähendamise eesmärkide saavutamiseks, nii et need kajastaksid riigi eripära. Elektrinõudluse vähendamise meetmete kavandamisel peaksid liikmesriigid tagama, et need meetmed oleksid sellised, et need ei kahjustaks liidu elektrifitseerimiseesmärke, mis on esitatud teatises „Kliimaneutraalse majanduse saavutamine: lõimitud energiasüsteem kliimaneutraalse Euroopa nimel“. Elektrifitseerimine on väga oluline selleks, et vähendada ELi sõltuvust fossiilkütustest ja tagada Euroopa Liidu pikaajaline strateegiline autonoomia, sest tänu sellele on võimalik piirata käesoleva energiakriisi ulatust ja hoida ära tulevast energiakriisi. Elektri kogutarbimise vähendamise meetmed võivad hõlmata teadlikkuse suurendamise kampaaniaid liikmesriikides, sihipärase teabe avaldamist elektrisüsteemi prognoositava olukorra kohta, reguleerivaid meetmeid, millega piiratakse tarbetut energiatarbimist, ning sihipäraseid elektritarbimise vähendamiseks stiimuleid.
- (19) Asjakohaseid tipp hinnatundidel nõudluse vähendamise meetmeid kindlaks määrates peaksid liikmesriigid eelkõige kaaluma turupõhiseid meetmeid, näiteks enampakkumis- või hankesüsteeme, millega nad võiksid stimuleerida tarbimise vähendamist majanduslikult tõhusal viisil. Tõhususe ja kiire rakendamise tagamiseks võiksid liikmesriigid kasutada olemasolevaid algatusi ja nõudlusele reageerimise väljatöötamiseks laiendada olemasolevaid süsteeme. Riigi tasandil võetavad meetmed võiksid hõlmata ka rahalisi stiimuleid või hüvitist mõjutatud turuosalistele, kui lisaks eeldatavale tavapärasele tarbimisele saavutatakse tegelik nõudluse vähenemine.
- (20) Selleks et abistada liikmesriike ja anda neile suuniseid, kuidas saavutada vajalik nõudluse vähenemine, nagu on sätestatud käesolevas määruses, peaks komisjon hõlbustama parimate tavade jagamist liikmesriikide vahel.
- (21) Võttes arvesse elektri hindade erakorralist ja järsku tõusu ning otsest edasise hinnatõusu ohtu, peaksid liikmesriigid viivitamata kehtestama elektri kogutarbimise vähendamiseks vajalikud meetmed, et hõlbustada kiiret hinnalangust ja minimeerida fossiilkütuste kasutamist.
- (22) Järgmise päeva hulgiturule tuleb kõigepealt kõige odavamate elektrijaamade toodang, kuid kõik turuosalistes saavad hinna, mille on kehtestanud viimane nõudluse rahuldamiseks vajalik elektrijaam, st kõige kõrgemate piirkuludega elektrijaam hetkel, kui turg kliirib. Hiljutine gaasi- ja kivisöehinna tõusu tõttu on erandlikult ja pidevalt tõusnud hinnad, mille juures gaasi- ja söeküttega töötavad elektrijaamad järgmise päeva hulgemüügiturul pakkumisi teevad. See omakorda on toonud kaasa erakordselt kõrge hinnad järgmise päeva turul kogu liidus, kuna sageli on tegemist elektrijaamadega, mille piirkulud on elektrinõudluse rahuldamiseks kõige kõrgemad.

- (23) Pidades silmas järgmise päeva turu hinna rolli muude elektrienergia hulgimüügiturgude hinna võrdlusalusena ja asjaolu, et kõik turuosalised saavad kliiringhinna, on oluliselt väiksemate piirkuludega tehnoloogia puhul alates Venemaa sissetungist Ukrainasse 2022. aasta veebruaris saadud pidevalt suurt tulu, mis on oluliselt suurem nende ootustest investeerimisotsuse tegemisel.
- (24) Olukorras, kus tarbijaid mõjutavad äärmiselt kõrged hinnad, mis kahjustavad ka liidu majandust, on vaja ajutiselt piirata väiksemate piirkuludega tootjate erakorralisi turutuluseid, kohaldades selliste liidus elektrienergia müügist saadud turutulude suhtes ülempiiri.
- (25) Tulu ülempiiri tase ei tohiks ohustada nende tootjate, kelle suhtes seda kohaldatakse, sh taastuvenergia tootjate suutlikkust oma investeerimis- ja käitamikulusid tagasi teenida ning see peaks säilitama ja stimuleerima tulevasi investeeringuid vähese CO₂ heitega ja usaldusväärse elektrisüsteemi jaoks vajalikus mahus. Ühtne tulu ülempiir kogu liidus on vajalik selleks, et elektrienergia siseturg püsiks toimivana, sest nii säilib kogu liidus hinnapõhine konkurents eri tehnoloogialahendusi kasutavate elektritootjate vahel, seda eelkõige taastuvate energiaallikate puhul.
- (26) Kuigi aeg-ajalt esinevaid ja lühiajalisi järskede hinnatõuse võib pidada elektriturul tavapäraseks ja selline olukord võib olla mõnele investorile kasulik oma tootmisinvesteeringute tagasiteenimiseks, erineb alates 2022. aasta veebruarist täheldatud äärmuslik ja püsiv hinnatõus märkimisväärselt tavalisest ajutiste järskude hinnatõusudega turuolukorrast. Seetõttu ei tohiks ülempiiri seada allapoole turuosaliste põhjendatud ootusi, mis neil olid enne Venemaa sissetungi Ukrainasse elektrihindade keskmise taseme kohta tundidel, mil elektrinõudlus oli suurim. Enne 2022. aasta veebruari olid viimaste aastakümnete eeldatavad elektri hulgimüügituru keskmised tipphinnad liidus märkimisväärselt ja pidevalt madalamad kui 180eurot MWh kohta, hoolimata elektrihindade erinevustest liidu eri piirkondade vahel. Kuna turuosaliste esialgne investeerimisotsus põhines eeldusel, et keskmised hinnad on tiptundidel sellest tasemest madalamad, kujutab ülempiiri kehtestamine 180 euro juures MWh kohta endast turu algsetest ootustest tunduvalt kõrgemat taset. Jättes hinnale marginaali, mida investorid oleksid võinud mõistlikult eeldada, on vaja tagada, et tulu ülempiir ei oleks vastuolus esialgse hinnanguga investeeringute tasuvuse kohta.
- (27) Lisaks on mõistlikku marginaali sisaldav ülemäär 180 eurot MWh kohta kõigi asjaomaste tootmistehnoloogia lahenduste puhul püsivalt kõrgem kui praegused energiatootmise tasandatud kogukulud, mis võimaldab tootjatel, kelle suhtes seda kohaldatakse, teenida tagasi oma investeeringud ja tegevuskulud. Pidades silmas, et käesolevas ettepanekus valitud arvutusmeetod jätab mõistlike energiatootmise tasandatud kogukulude ja ülempiiri vahele märkimisväärse marginaali, ei vähendaks ülempiir ilmselt uutesse väiksemate piirkuludega võimsustesse tehtavate investeeringute väärtust.
- (28) Ülempiir tuleks kehtestada pigem turutulule kui tootmise kogutulule (sealhulgas muudele võimalikele tuluallikatele, nt lisatasule), et see ei mõjutaks oluliselt projekti esialgset eeldatavat kasumlikkust. Hoolimata lepingulisest vormist, milles elektriga kauplemine võib toimuda, tuleks ülempiiri kohaldada üksnes realiseerunud turutulu suhtes. See on vajalik selleks, et mitte kahjustada tootjaid, kes ei saa praegustest kõrgetest elektrihindadest tegelikult kasu, sest nad on oma tulude puhul maandanud riske elektri hulgimüügituru kõikumiste vastu. Seega, ulatuses, mil praegused või tulevased lepingulised kohustused, näiteks taastuvelektri ostulepingud ja muud liiki

elektriostulepingud või forvardturu riskimaandused, toovad elektritootmisest saadud turutulu, mis ulatub ülempiirini, ei tuleks seda piiri nende suhtes kohaldada.

- (29) Seega ei tohiks meede, millega kehtestatakse tulu ülempiir, takistada turuosalistel sõlmida taastuenergia ostulepinguid. Võttes arvesse otsest kasu, mida lõpptarbijad tänu nendele saavad, peaksid liikmesriigid jätkuvalt soodustama selliste lepingute sõlmimist, tuginedes komisjoni 18. mai 2022. aasta soovitusel taastuenergiaprojektidele loa andmise menetluste kiirendamise ja energiaostulepingute lihtsama sõlmimise kohta ning kõnealuse soovitusel lisas esitatud suuniste II peatükis kirjeldatud tavadele.
- (30) Selleks et elektrienergia siseturg püsiks toimivana, tuleb kogu liidus kehtestada ühtne tulu ülempiir, sest nii säilib kogu liidus hinnapõhine konkurents eri tehnoloogialahendusi kasutavate elektritootjate vahel, seda eelkõige taastuenergiaallikate puhul.
- (31) Tulu ülempiiri kohaldamine tehingute tegemise ajal võib küll olla tõhusam, ent ei pruugi olla alati võimalik, näiteks erinevuste tõttu elektri hulgimüügiturgude korralduses liikmesriikides ja eri ajavahemike tõttu. Selleks et võtta arvesse riikide eripära ja hõlbustada tulu ülempiiri kohaldamist riigi tasandil, peaksid liikmesriigid saama otsustada, kas kohaldada ülempiiri elektrivahetuse ajal või pärast seda.
- (32) Arvestades asjaolu, et elektrienergia tootmise seadmete tootmis- ja kulustruktuur on liikmesriigiti väga erinev, peaks liikmesriikidele jääma võimalus tootjate tulu veelgi piirata, tingimusel et sellised meetmed on kooskõlas liidu õigusega.
- (33) Tulu ülempiiri tuleks kohaldada selliste tehnoloogialahenduste suhtes, mille piirkulud on ülempiirist väiksemad, näiteks tuule-, päikese- või tuumaenergia puhul.
- (34) Ülempiiri ei tohiks kohaldada sellise tehnoloogia suhtes, mille suured piirkulud tulenevad elektrienergia tootmiseks vajaliku sisendkütuse hinnast, näiteks gaasi- ja söeküttel töötavad elektrijaamad, kuna nende tegevuskulud oleksid ülempiirist märkimisväärselt suuremad ja ülempiiri kohaldamine seaks ohtu nende majandusliku elujõulisuse. Selleks et jätkuvalt stimuleerida üldist gaasitarbimise vähendamist, ei tohiks tulu ülempiiri kohaldada ka selliste tehnoloogialahenduste suhtes, mis otseselt konkureerivad gaasiküttel töötavate elektrijaamadega, et muuta elektrisüsteemi paindlikumaks ja teha elektriturul pakkumisi vastavalt oma alternatiivkuludele, nagu tarbimiskaja ja salvestamine.
- (35) Selleks et mitte seada ohtu olemasolevate gaasiküttel töötavate elektrijaamade ümberkujundamist kooskõlas kava „REPowerEU“ eesmärkidega, ei tohiks tulu ülempiiri kohaldada selliste tehnoloogialahenduste suhtes, mis kasutavad sisendina maagaasi asendavaid kütuseid, näiteks biometaan.
- (36) Selleks et jätkuvalt stimuleerida uuenduslike tehniliste lahenduste väljatöötamist, ei tohiks tulu ülempiiri kohaldada näidisprojektide suhtes.
- (37) Mõni liikmesriik on teatavate tootjate saadavale tulule juba kehtestanud ülempiiri oma siseriiklike meetmetega, näiteks soodustariifide ja kahepoolsete hinnavahelepingutega. Nende tootjate tulu ei ole elektrihindade hiljutise tõusu tagajärjel suurenenud. Seepärast tuleks need tootjad, kelle suhtes kehtivad sellised siseriiklikud meetmed, tulu ülempiiri kohaldamisalast välja jätta. Mis tahes uus meede peaks olema kooskõlas siseturu põhimõtetega ning ei tohiks piirata piiriülest kaubandust ega suurendada gaasitarbimist.

- (38) Pidades silmas, et kuna tulu ülempiiri kohaldamisel ei suuda kõik liikmesriigid oma lõpptarbijaid ühesugusel määral toetada asjaolude tõttu, mis on seotud nende liikmesriikide sõltuvusega muudest riikidest pärit elektri impordist, peab liikmesriikidel, kus elektrienergia netoimport on vähemalt 100 %, olema võimalik sõlmida lepinguid, mille kohaselt jagatakse tulu ülejääk põhilise ekspordiriigiga solidaarselt. Samuti tuleks selliste solidaarsuslepingute sõlmimist soodustada eelkõige selleks, et võtta arvesse tasakaalustamata kaubandussuhteid.
- (39) Elektrisektori äri- ja kaubandustavad ning õigusraamistik erinevad märkimisväärselt fossiilkütustesektori tavadest ja seal kehtivast õigusraamistikust. Arvestades, et ülempiir peaks olema kooskõlas sellise turuolukorraga, mida tootjad oleksid eeldanud, kui üleilmsed tarneahelad toimiksid normaalselt ja kui alates 2022. aasta veebruarist ei esineks gaasitarnehäireid, tuleb seda elektritootjate kohta kehtivat meetet kohaldada elektritootmisest saadava tulu suhtes. Kuna aga ajutise solidaarsuspanuse puhul keskendutakse nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris tegutsevate ettevõtjate kasumlikkusele, mis varasemate aastatega võrreldes on märkimisväärselt suurenenud, tuleb seda kohaldada nende ettevõtjate kasumi suhtes.
- (40) Liikmesriigid peaksid tagama, et elektrienergiasektoris ülempiiri kohaldamisest üle jääv tulu kantakse üle elektri lõpptarbijatele, et leevendada erandlikult kõrgete elektrihindade mõju neile. Tulu ülejääk tuleks suunata tarbijatele, sealhulgas kõrgetest elektrihindadest eriti tugevalt mõjutatud kodumajapidamistele ja ettevõtetele. Ilma kavandatud meetmeteta on oht, et üksnes jõukamatel liikmesriikidel on vahendeid kaitsta oma tarbijaid, mistõttu võivad siseturul tekkida tõsised moonutused.
- (41) Ülempiiri kohaldamisel saadav tulu aitab liikmesriikidel rahastada selliseid meetmeid nagu tulude ülekandmine, arvetoetused, tarnijatele omahinnast madalama hinnaga tarnimise eest hüvitise maksmine, aga ka investeringud, mis aitaksid struktuurselt vähendada tarbimist, eelkõige fossiilkütustest toodetud elektri tarbimist. Kui toetust antakse äritarbijatele, peaksid nad püüdma investeerida CO₂ heidet vähendavasse tehnoloogiasse, sealhulgas taastuvenergiasse, näiteks energiaostulepingu või taastuvenergia tootmisse otse investeerimise lepingute kaudu, või investeerima energiatõhususse.
- (42) Kui riik sekkub elektritarbimise hinnakujundusse, on põhimõtteliselt tegemist turumoonutusega. Seega võib sellist sekkumismeedet rakendada üksnes avaliku teenindamise kohustusena, mille kohta kehtivad eritingimused. Praegu võib direktiivi (EL) nr 944/2019 kohaselt reguleerida hindu kodumajapidamiste ja mikroettevõtjate puhul, sealhulgas võib müüa energiat kuludest madalama hinnaga ka energiaostuvõimetutele ja kaitsetumatele tarbijatele. Praeguse erandliku elektrihinnaõu tingimustes tuleks siiski ajutiselt suurendada nende meetmete arvu, mida liikmesriigid saavad tarbijate toetamiseks rakendada, ning võimaldada kohaldada reguleeritud hindu ka VKEde suhtes ja lubada omahinnast madalamaid reguleeritud hindu. Sellist laiemat kohaldamist võiks rahastada tulu ülempiirist.
- (43) Kui reguleeritud jaehinnad on omahinnast madalamad, on oluline, et tarnijaid koheldakse ühtmoodi ja et neile ei teki ebaõiglasi kulusid. Seetõttu tuleks tarnijatele hüvitada õiglaselt need kulud, mis neil tekivad reguleeritud hindadega tarnimisel, ilma et see piiraks riigiabieskirjade kohaldamist. Kui reguleeritud hind on väiksem kui omahind, tuleks seda rahastada tulu ülempiiri kohaldamisel saadavast tulust. Selleks et vältida olukorda, kus sellised meetmed suurendavad nõudlust elektrienergia järele, ja samal ajal ikkagi rahuldada tarbijate energiavajadusi, peaksid alla omahinna reguleeritud hinnad katma üksnes teatava osa tarbimisest.

- (44) Ilma et ELi äriühingud ja püsivad tegevuskohad, mille käive moodustab vähemalt 75 % nafta-, gaasi- ja söetootmis- ning rafineerimissektori käibest, oma kulustruktuuri oluliselt oleksid muutnud ja investeringuid suurendanud, on nende kasum hüppeliselt suurenenud – seda ootamatute ja ettearvatute sõjaolude, vähenenud energiatarnete ja rekordsoojade ilmade ajal suurenenud energianõudluse tõttu.
- (45) Ajutise solidaarsuspanuse puhul on tegemist ümberjaotamise meetmega, millega tagatakse, et ettevõtjad, kes on ootamatute asjaolude tõttu teeninud ülemäärast kasumit, aitavad proportsionaalselt kaasa energiakriisi kõrvaldamisele siseturul.
- (46) Ajutise solidaarsuspanuse arvutamisel võetakse aluseks nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris tegutsevate ELi maksuresidendist äriühingute ja püsivate tegevuskohtade maksustatav kasum, nagu on kindlaks määratud kahepoolsetes lepingutes või liikmesriikide maksuseadustes 1. jaanuaril 2022 või pärast seda algava eelarveaasta kohta. Liikmesriigid, kes maksustavad üksnes äriühingu jaotatud kasumit, peaksid arvutatud kasumi suhtes, olenemata selle jaotamisest, kohaldama ajutist solidaarsuspanust. Eelarveaasta määratakse kindlaks liikmesriikide õigusaktide alusel kehtivate eeskirjadega.
- (47) Solidaarsuspanust tuleks kohaldada üksnes sellise 2022. aastal saadud kasumi suhtes, mis ületab 1. jaanuaril 2019 või pärast seda alanud kolme eelarveaasta keskmist maksustatavat kasumit rohkem kui 20 %.
- (48) Niiviisi tagatakse, et asjaomased energiaettevõtted ja püsivad tegevuskohad saaksid kasutada seda osa kasumimarginaalist, mis ei tulene praegu Ukrainas käimasoleva ebaseadusliku sõjategevuse tõttu energiaturgudel tekkinud ettearvatust olukorrast, tulevasteks investeringuteks või oma finantsstabiilsuse tagamiseks praeguses energiakriisis, sealhulgas energiamahukaks tööstustegevuseks. Selline arvutuspõhimõtte kindlaksmääramine tagab, et eri liikmesriikide solidaarsuspanused on proportsionaalsed. Samal ajal tagab selline miinimummäär kehtestamine, et solidaarsuspanused on ühtviisi õiglased ja proportsionaalsed. Liikmesriikidel on õigus kohaldada kõrgemat maksemäära, juhul kui nad on juba enne käesoleva määrase jõustumist kehtestanud määrase kohaldamisalasse kuuluvate energiaettevõtjate ülemäärase maksustatava kasumi suhtes solidaarsuspanuse, -lõivu või -maksu, mis ületab seda 33 % määra. Niimoodi saavad need liikmesriigid säilitada oma eelismäära, mida nad pidasid oma siseriiklikus õigussüsteemis vastuvõetavaks ja asjakohaseks.
- (49) Solidaarsuspanuse kaudu tuleks rahaliselt toetada i) energia lõpptarbijaid, eelkõige vähekaitsitud leibkondi, et leevendada kõrgete energiahindade mõju; ii) energiatarbimise vähendamist; iii) energiamahukate tööstusharude ettevõtteid; iv) liidu energiasõltumatuks muutmist. Liikmesriikidel peaks olema ka õigus eraldada osa ajutisest solidaarsuspanusest laekuvast tulust ühisrahastuseks.
- (50) Tulu selline kasutamine näitab, et solidaarsuspanus on erandlik meede, mille eesmärk on vähendada ja leevendada energiakriisi kahjulikku mõju kodumajapidamistele ja ettevõtetele kogu liidus, et kaitsta ühtset turgu ja vältida edasise killustumise ohtu. Järsult kerkivad energiahinnad mõjutavad kõiki liikmesriike. Võttes aga arvesse erinevat energiaallikate jaotust, ei mõjuta see kõiki liikmesriike ühtmoodi ja kõigil liikmesriikidel ei ole ühesugust eelarvepoliitilist manööverdamisruumi, et võtta vähekaitsitud leibkondade ja ettevõtete kaitsmiseks vajalikke meetmeid. Euroopa tasandi meetme, näiteks solidaarsuspanuse puudumise korral on suur oht, et ühtne turg lakkab toimimast ja killustub veelgi, mis kahjustaks kõiki liikmesriike, võttes arvesse energiaturgude ja väärtusahelate lõimitust. Ka võitlus energiaostuvõimetusega ja kriisi sotsiaalsete tagajärgedega tegelemine, eelkõige kriisist mõjutatud tööstusharude

töötajate kaitsmine, on liidu liikmesriikide solidaarsuse küsimus. Solidaarsuspanuse mõju maksimeerimiseks tuleks selle kohaldamisest saadavat tulu kasutada koordineeritult ja/või ELi rahastamisvahendite kaudu solidaarsuspõhimõttel.

- (51) Eelkõige peaksid liikmesriigid suunama rahalise toetuse meetmed kõige vähem kaitstud leibkondadele ja ettevõtetele, keda järsult kerkivad energiahinnad kõige rohkem mõjutavad. See annaks hinnastiimuli energianõudlust vähendada ja energiat säästa. Lisaks mõjutaks keskendumine kõige vähem kaitstud ja vähese likviidsusega leibkondadele positiivselt üldtarbimist (vältides olukorda, et muudesse kui energiatoodetesse kulutusi ei tehtagi), võttes arvesse selle kodumajapidamiste rühma suurt tarbimisvalmidust. Tulu tuleks ka kasutada energiatarbimise kiiremaks vähendamiseks. Sellega seoses tuleks tulu näiteks kasutada nõudluse vähendamise eesmärgil korraldatavateks enampakkumisteks või hangeteks, energia lõpptarbijate energiaostukulude vähendamiseks teatavate tarbimismahtude puhul või energia lõpptarbijate, nii vähekaitstud leibkondade kui ka ettevõtete investeeringute edendamiseks taastuvatesse energiaallikatesse, energiatõhususse ja muudesse CO₂ heite vähendamise tehnoloogia lahendustesse. Samuti tuleks solidaarsuspanusest saadavat tulu kasutada energiamahukates tööstusharudes tegutsevate ettevõtete rahaliseks toetamiseks ja nendest tööstusharudest sõltuvates piirkondades. Energiahindade järsu suurenemise tõttu on energiamahukate tööstusharude, näiteks väetisetööstuse kulud enneolematult kerkinud. Rahalise toetuse meetmed tuleb muuta sõltuvaks investeeringutest taastuvenergiasse, energiatõhususse ja muudesse CO₂ heite vähendamise tehnoloogia lahendustesse. Kooskõlas REPowerEU teatises seatud eesmärkidega tuleks investeeringutega toetada ka meetmeid, mis suurendavad liidu autonoomsust energiavaldkonnas, seda eelkõige piiriüleste projektide puhul.
- (52) Liikmesriigid võivad ka otsustada eraldada osa solidaarsuspanuse kohaldamisest saadud tulust selliste meetmete ühisrahastamiseks, millega püütakse vähendada energiakriisi kahjulikku mõju, sealhulgas toetada tööhõivet ning tööjõu ümber- ja täiendõpet, või soodustada investeeringuid energiatõhususse ja taastuvenergiasse, sealhulgas piiriülestesse projektidesse. Ühisrahastus hõlmab nii projektipõhist kulude jagamist liikmesriikide vahel kui ka raha suunamist ELi vahendi kaudu, mis tähendab seda, et vastavalt solidaarsuspõhimõttele eraldavad liikmesriigid saadud tulu vabatahtlikult ELi eelarvesse.
- (53) Selleks et hinnata liikmesriikide edusamme nõudluse vähendamise eesmärkide saavutamisel, tulu ülempiiri rakendamisel, tulu ülejäägi kasutamisel ja reguleeritud hindade kohaldamisel, tuleb korrapäraselt ja tõhusalt teostada selle üle järelevalvet ning komisjonile sellest aru anda.
- (54) Liikmesriigid peaksid esitama komisjonile aruande solidaarsuspanuse kohaldamise kohta oma territooriumil ning kõikide selle maksega seoses tehtavate muudatuste kohta.
- (55) Samuti peaksid liikmesriigid andma aru solidaarsuspanuse kohaldamisel saadava tulu kasutamise kohta. Eelkõige tagatakse sellega, et liikmesriigid kasutavad tulu käesolevas määruses sätestatud otstarbel.
- (56) Solidaarsuspanus ja seda reguleeriv ELi õigusraamistik peaksid olema ajutist laadi, et lahendada liidus suurenevate energiahindadega seoses tekkinud pakilist erandolukorda. Solidaarsuspanust tuleks kohaldada 2022. aastal teenitud ülemäärase kasumi suhtes, et käsitleda ja leevendada praeguse energiakriisi kahjulikku mõju kodumajapidamistele ja ettevõtetele. Solidaarsuspanuse kohaldamine kogu maksustamisaasta suhtes võimaldab kasutada asjaomase perioodi ülemäärast kasumit

avalikes huvides, s.o leevendada energiakriisi tagajärgi ja samal ajal jätta asjaomastele ettevõtetele vajalikul määral kasumit.

- (57) Solidaarsuspanust tuleks kohaldada ainult 2022. eelarveaasta suhtes. Kui liikmesriikide ametiasutustel on solidaarsuspanuse kogumise kohta oma arvamus, vaatab komisjon 15. oktoobriks 2023 olukorra läbi ja esitab nõukogule aruande.
- (58) Kui mõnel liikmesriigil tekib raskusi määruse, eelkõige ajutise solidaarsuspanuse kohaldamisel, peaks ta asjakohasel juhul konsulteerima Euroopa Komisjoniga kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artikliga 4.
- (59) Aluseks olevate gaasihindade kõikumine tekitab raskusi elektrifutuuriturgudel tegutsevatele energiaettevõtjatele, eelkõige seoses sobiva tagatise kättesaadavusega. Euroopa Komisjon hindab koos Euroopa Väärtpaberiturujärelevalvega ja Euroopa Pangandusjärelevalvega küsimusi, mis on seotud tagatiste ja marginaalide kõlblikkusega, ning seda, kuidas oleks võimalik ülemäärast päevasisest kõikumist vähendada.
- (60) Käesoleva määruse meetmed on kooskõlas Euroopa Komisjoni pideva täiendava tööga seoses pikaajalise turukorralduse eesmärkidega, mis on välja kuulutatud teatises „Tegevuskava energiaturul sekkumiseks lühikeses perspektiivis ja elektrituru korralduse täiustamiseks pikas perspektiivis“, mis avaldati koos 18. mai 2022. aasta kavaga „REPowerEU“.
- (61) Võttes arvesse energiakriisi ulatust, selle sotsiaal-, majandus- ja finantsmõju ning vajadust võimalikult kiiresti tegutseda, peaks käesolev määrus jõustuma võimalikult kiiresti, st järgmisel päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.
- (62) Võttes arvesse käesolevas määruses sätestatud meetmete erandlikkust ja vajadust kohaldada neid eelkõige 2022.–2023. aasta talvehooajal, tuleks määrust kohaldada ühe aasta jooksul pärast selle jõustumist.
- (63) Kuna käesoleva määruse eesmärke ei suuda liikmesriigid piisavalt saavutada, küll aga on võimalik neid paremini saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev määrus nimetatud eesmärgi saavutamiseks vajalikust kaugemale,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA MÄÄRUSE:

I PEATÜKK

REGULEERIMISESE JA MÕISTED

Artikkel 1

Reguleerimisese

Käesoleva määrusega kehtestatakse erakorralised sekkumismeetmed, et leevendada kõrgete energiahindade mõju erandlike, sihitatud ja ajaliselt piiratud meetmete abil. Nende meetmete eesmärk on vähendada elektritarbimist, seada ülempiir turutulule, mida teatavad tootjad elektritootmise eest saavad, ja jaotada see sihitatult ümber lõpptarbijatele, võimaldada liikmesriikidel sekkuda kodumajapidamistele ning väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjatele tarnitava elektri hinna kujundamisse ning kehtestada eeskirjad, mis käsitlevad

peamiselt nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris tegutsevate ELi äriühingute ja püsivate tegevuskohtade solidaarsuspanust, mille eesmärk on aidata hoida energia kodumajapidamiste ja äriühingute jaoks taskukohane.

Artikkel 2

Mõisted

Käesolevas määruses kasutatakse direktiivi (EL) 2019/944 artiklis 2 ja määruse (EL) 2019/943 artiklis 2 esitatud mõisteid. Lisaks kasutatakse järgmisi mõisteid:

- 1) „väike ja keskmise suurusega ettevõtja“ – komisjoni soovitus 2003/361/EÜ¹² lisa artiklis 2 määratletud ettevõtja;
- 2) „elektri kogutarbimine“ – elektrienergia kogutarne liikmesriigi territooriumil toimuvate tegevuste jaoks;
- 3) „võrdlusperiood“ – käesoleva määruse jõustumise kuupäevale eelneva viie järjestikuse aasta ajavahemik 1. novembrist kuni 31. märtsini, alustades ajavahemikust 1. november 2017 kuni 31. märts 2018;
- 4) „tipphinnatunnid“ – need tunnid päevas, mil elektri järgmise päeva hulgihinnad on põhivõrguettevõtjate ja määratud elektriturukorraldajate prognooside põhjal eeldatavasti kõrgeimad;
- 5) „turutulu“ – realiseerunud tulu, mida tootja saab elektri müügi ja tarnimise eest liidus, olenemata sellise tehingu lepingulisest vormist, kaasa arvatud elektriostulepingud ja muud elektri hulгимүүgiturul toimuvate kõikumiste vastu sõlmitud riskimaandustehingud ning välja arvatud riigitoetus;
- 6) „arveldus“ – vastaspoolte vaheline makse, mis tehakse ja võetakse vastu elektri tarnimise ja vastuvõtmise eest, kui see on asjakohane, et täita vastaspoolte vastavad kohustused, mis tulenevad ühest või mitmest kliirimistehingust;
- 7) „pädev asutus“ – pädev asutus määruse (EL) 2019/941 artikli 2 punktis 11 määratletud tähenduses;
- 8) „tulu ülejääk“ – positiivne vahe tootjate turutulu (elektri MWh kohta) ja tulu ülempiiri (180 eurot elektri MWh kohta) vahel;
- 9) „jäätmed“ – mis tahes ained või esemed, mille valdaja ära viskab, kavatses ära visata või on kohustatud ära viskama, nagu need on määratletud direktiivi 2008/98/EÜ artikli 3 punktis 1;
- 10) „elektri netoimport“ – ajavahemiku 1. jaanuar 2021 kuni 31. detsember 2021 elektri koguimpordi ja elektri kogueksporti vahe jagatuna liikmesriigi elektrienergia kogutoodanguga.
- 11) „eelarveaasta“ – maksustamisaasta, kalendriaasta või muu siseriiklikus õiguses määratletud asjakohane maksustamisperiood;
- 12) „tarbija“ – hulгимүүija või lõpptarbija;

¹² Komisjoni 6. mai 2003. aasta soovitus 2003/361/EÜ mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate määratluse kohta (ELT L 124, 20.5.2003, lk 36).

- 13) „energia lõpptarbija“ – tarbija, kes ostab energiat oma tarbeks;
- 14) „elektri lõpptarbija“ – tarbija, kes ostab elektrienergiat oma tarbeks;
- 15) „toetuskava“ – liikmesriigi või liikmesriikide rühma rakendatav vahend, kava või mehhanism, mille abil edendatakse taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamist;
- 16) „päritolutagatis“ – elektrooniline dokument, mis tõendab lõpptarbijale, et teatav osa või kogus energiast toodeti taastuvatest energiaallikatest;
- 17) „tegevus nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris“ – sellise ELi äriühingu või püsiva tegevuskoha majandustegevus, mis saab vähemalt 75 % käibest nafta ammutamise, kaevandamise, rafineerimise või koksitoodete tootmise valdkonnast;
- 18) „ELi äriühing“ – liikmesriigi äriühing, mida selle liikmesriigi maksuõigusaktide kohaselt loetakse kõnealuse liikmesriigi maksuresidendiks ja mida kolmanda riigiga sõlmitud topeltnmaksustamise vältimise lepingu sätete kohaselt ei peeta liiduvälise riigi maksuresidendiks;
- 19) „püsiv tegevuskoht“ – liikmesriigis asuv kindel tegevuskoht, mille kaudu toimub tervikuna või osaliselt teise riigi äriühingu tegevus, kui kõnealuse tegevuskoha kasum on maksustatud selle asukohaliikmesriigis tulenevalt asjaomasest kahepoolsest maksulepingust või kui selline leping puudub, siseriiklikust õigusest.
- 20) „ülemäärane kasum“ – äriühingute või püsivate tegevuskohtade tegevusest nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris saadud maksustatav kasum, mis on üle 20 % suurem kui kolme eelneva maksustamisaasta keskmine kasum;
- 21) „solidaarsuspanus“ – ajutine meede, mille eesmärk on tegeleda nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris tegutsevate ELi äriühingute ja püsivate tegevuskohtade ülemäärase kasumiga, et leevendada liikmesriikide, tarbijate ja ettevõtjate jaoks erakorralisi hinnamuutusi energiaturul.

II PEATÜKK

ELEKTRITURGU KÄSITLEVAD MEETMED

1. jagu

Nõudluse vähendamine

Artikkel 3

Elektri kogutarbimise vähendamine

Liikmesriigid peaksid püüdma rakendada meetmeid, millega vähendataks nende igakuist elektri kogutarbimist 10 % võrreldes võrdlusperioodi vastavate kuude keskmise elektri kogutarbimisega.

Artikkel 4

Elektri kogutarbimise vähendamine tipp hinnatundidel

1. Iga liikmesriik teeb iga kuu kohta kindlaks tipp hinnatunnid, mis vastavad vähemalt 10 %-le kuu kõigist tundidest.
2. Iga liikmesriik vähendab elektri kogutarbimist kindlakstehtud tipp hinnatundidel. Igal kuul tuleb kindlakstehtud tipp hinnatundidel saavutada tarbimise vähenemine keskmiselt vähemalt 5 % tunni kohta. Vähendamise sihtmäära arvutamiseks lahutatakse kindlakstehtud tipp hinnatundide tegelikust elektri kogutarbimisest põhivõrguettevõtjate prognoositud kogutarbimine, võtmata arvesse käesolevas artiklis sätestatud eesmärgi saavutamiseks kehtestatud meetmete mõju.

Artikkel 5

Meetmed nõudluse vähendamiseks

1. Liikmesriigid võivad valida asjakohased meetmed, millega vähendada elektri kogutarbimist, et saavutada artiklites 3 ja 4 sätestatud eesmärgid. Meetmed peavad olema selgelt määratletud, läbipaistvad, proportsionaalsed, mittediskrimineerivad ja kontrollitavad ning eelkõige
 - a) peavad need olema turupõhised ja hõlmama vajaduse korral hüvitist, mis kehtestatakse avatud konkurentsipõhise protsessi, sealhulgas hangete kaudu, milles edukad pakkujad saavad hüvitist;
 - b) peavad need hõlmama rahalist hüvitist üksnes juhul, kui sellist hüvitist makstakse täiendava tarbimata jäetud elektri eest, võrreldes asjaomase tunni eeldatava tarbimisega hanke puudumise korral;
 - c) ei tohi need põhjendamatult moonutada konkurentsi ega takistada elektrienergia siseturu toimimist;
 - d) ei tohi need põhjendamatult piirduda teatavate tarbijate või tarbijarühmadega, sealhulgas energiavahendajatega, kooskõlas direktiivi (EL) 2019/944 artikliga 17;
 - e) ei tohi need põhjendamatult takistada fossiilkütuste põhise tehnoloogia asendamist elektrit kasutava tehnoloogiaga.

2. jagu

Turutulu ülempiir ja ülemäärase tulu jaotamine lõpptarbijatele

Artikkel 6

Turutulu kohustuslik ülempiir

1. Tootjate sellise turutulu ülempiir, mis saadakse elektri tootmisest artikli 7 lõikes 1 osutatud allikatest, on 180 eurot toodetud elektri MWh kohta.

2. Liikmesriigid tagavad, et ülempiiri kohaldatakse tootjate kõigi turutulude suhtes, olenemata turu ajavahemikust, millal tehing toimub, ja sellest, kas elektriga kaubeldakse kahepoolset või tsentraliseeritud kauplemiskohas.
3. Liikmesriigid otsustavad, kas kohaldada tulu ülempiiri energiategingu arveldamisel või pärast seda.
4. Ilma et see piiraks lõike 1 kohaldamist, võivad liikmesriigid säilitada või kehtestada meetmeid, mis piiravad tootjate turutulu veelgi, tingimusel et need meetmed on proportsionaalsed ja mittediskrimineerivad, ei ohusta investeerimissignaale, tagavad, et investeerimiskulud on kaetud, ei moonuta elektri hulgemüügiturgude toimimist ning on kooskõlas liidu õigusega.

Artikkel 7

Turutulu ülempiiri kohaldamine elektritootjate suhtes

1. Artiklis 6 sätestatud kohustust kohaldatakse järgmistest allikatest toodetud elektrienergia müügist saadud turutulu suhtes:
 - a) tuuleenergia;
 - b) päikeseenergia (soojuslik ja fotoelektriline);
 - c) geotermiline energia;
 - d) hüdroenergia ilma veehoidlata;
 - e) biomasskütus (tahked või gaasilised biomasskütused), välja arvatud biometaan;
 - f) jäätmed;
 - g) tuumaenergia;
 - h) pruunsüsi;
 - i) toornafta ja muud naftasaadused.
2. Artikli 6 lõikes 1 sätestatud ülempiiri ei kohaldata näidisprojektide suhtes ega tootjate suhtes, kelle tulule MWh toodetud elektri kohta on juba riiklike meetmetega ülempiir kehtestatud.
3. Liikmesriigid võivad eelkõige juhul, kui artikli 6 lõikes 1 sätestatud ülempiiri kohaldamisega kaasneb märkimisväärne halduskoormus, otsustada, et ülempiiri ei kohaldata tootjate suhtes, kes toodavad elektrit tootmisüksustega, mille ülesseatud võimsus on kuni 20 kW.

Artikkel 8

Stiimulid taastuvelektri ostulepingute sõlmimiseks

1. Liikmesriigid kõrvaldavad käesoleva määruse raames kiiresti kõik põhjendamatud taastuvelektri ostulepingute sõlmimist takistavad haldus- või turutõkked. Nad võtavad meetmeid, et kiirendada taastuvelektri ostulepingute sõlmimist, eelkõige väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate seas.
2. Liikmesriigid valmistavad ette toetuskavad ja päritolutagatised, määravad nende tähtajad ja rakendavad neid selliselt, et need oleksid kooskõlas taastuvelektri ostulepingutega, täiendaksid neid ja võimaldaksid nende sõlmimist.

Artikkel 9

Tulu ülejäägi jaotamine

1. Liikmesriigid tagavad, et kogu tulu ülejääki, mis saadakse turutulude ülempiiri kohaldamisest, kasutatakse sihitult selleks, et rahastada elektri lõpptarbijaid toetavaid meetmeid, millega leevendatakse kõrgete elektrihindade mõju neile tarbijatele.
2. Lõikes 1 osutatud meetmed peavad olema selgelt määratletud, läbipaistvad, proportsionaalsed, mittediskrimineerivad ja kontrollitavad ning need ei tohi olla vastuolus artiklites 3 ja 4 sätestatud kohustusega vähendada elektrienergia kogutarbimist.
3. Lõikes 1 osutatud meetmed võivad hõlmata näiteks järgmist:
 - a) rahaline hüvitis elektri lõpptarbijatele nende elektritarbimise vähendamise eest, muu hulgas nõudluse vähendamise enampakkumiste või hankekavade kaudu;
 - b) otsesed ülekanded elektri lõpptarbijatele;
 - c) hüvitis tarnijatele, kes peavad pärast artikli 12 kohast riigi sekkumist hinnakujundusse tarnima tarbijatele elektrit alla omahinna;
 - d) elektri lõpptarbijate elektriostukulude vähendamine piiratud koguse tarbitud elektri ulatuses;
 - e) elektri lõpptarbijate poolt CO₂ heidet vähendavasse tehnoloogiasse, taastuvatesse energiaallikatesse ja energiatõhususse tehtavate investeeringute edendamine.

Artikkel 10

Liikmesriikidevahelised lepingud

Olukordades, kus liikmesriigi elektri netoimport on 100 % või rohkem, sõlmitakse 1. detsembriks 2022 importiva liikmesriigi ja peamise eksportiva riigi vahel leping tulu ülejäägi jagamise kohta. Kõik liikmesriigid võivad solidaarsuse vaimus selliseid lepinguid sõlmida.

3. jagu

Jaemüügimeetmed

Artikkel 11

Elektrihindade kujundamisse riikliku sekkumise ajutine laiendamine väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele

Erandina ELi eeskirjadest, mis käsitlevad riiklikku sekkumist hinnakujundusse, võivad liikmesriigid sekkuda väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele tarnitava elektri hinna kujundamisse. Selline riiklik sekkumine peab:

- a) olema piiratud 80 %ga toetusesaaja viimase viie aasta suurimast aastasest tarbimisest ja säilitama stiimuli nõudluse vähendamiseks;
- b) vastama direktiivi (EL) 2019/944 artikli 5 lõigetes 4 ja 7 sätestatud tingimustele;
- c) kui see on asjakohane, vastama käesoleva määruse artiklis 12 sätestatud tingimustele.

Artikkel 12

Ajutine võimalus kehtestada elektri hinnad alla omahinna

Erandina ELi eeskirjadest, mis käsitlevad riiklikku sekkumist hinnakujundusse, võivad liikmesriigid, kui nad sekkuvad direktiivi (EL) 2019/944 artikli 5 lõike 6 või käesoleva määruse artikli 11 kohaselt elektritarnete hinna kujundamisse, erandkorras ja ajutiselt kehtestada omahinnast madalama elektritarnehinna, kui on täidetud kõik järgmised tingimused:

- a) meede hõlmab piiratud osa tarbimisest ja säilitab stiimuli nõudluse vähendamiseks;
- b) tarnijaid ei diskrimineerita;
- c) tarnijad saavad alla omahinna tarnimise eest hüvitist;
- d) kõigil tarnijatel on õigus esitada reguleeritud hinnaga pakkumisi samadel alustel.

III PEATÜKK

NAFTA-, SÖE-, GAASI- JA RAFINEERIMISSEKTORIGA SEOTUD MEETMED

Artikkel 13

Lõpptarbijate toetamine kohustusliku ajutise solidaarsuspanuse kaudu

1. Tegevusest nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris saadud ülemäärase kasumi suhtes kohaldatakse ajutist solidaarsuspanust.
2. Liikmesriigid tagavad, et olemasolevad või kavandatavad riiklikud meetmed, millel on käesoleva määruse kohase ajutise solidaarsuspanusega sarnased eesmärgid, on kooskõlas käesolevas määruses sätestatud eeskirjadega, mis reguleerivad ajutist solidaarsuspanust, või täiendavad neid.
3. Lõikes 1 osutatud kohustuslikku ajutist solidaarsuspanust kohaldatakse hiljemalt alates 31. detsembrist 2022.

Artikkel 14

Ajutise solidaarsuspanuse arvutamise alus

Nafta-, gaasi-, söe- ja rafineerimissektoris tegutsevate ELi äriühingute ja püsivate tegevuskohtade ajutine solidaarsuspanus arvutatakse 1. jaanuaril 2022 või pärast seda alanud eelarveaasta maksustatavalt kasumilt, mis on kindlaks määratud riiklike maksueeskirjade kohaselt ja mis on üle 20 % suurem kui 1. jaanuaril 2019 või pärast seda alanud kolme eelarveaasta keskmine maksustatav kasum, mis on kindlaks määratud riiklike maksueeskirjade kohaselt. Kui 1. jaanuaril 2019 või pärast seda alanud kolme eelarveaastat hõlmava perioodi keskmine aastane tulem on negatiivne, on keskmine maksustatav kasum ajutise solidaarsuspanuse arvutamisel null.

Artikkel 15

Ajutise solidaarsuspanuse arvutamise määr

1. Ajutise solidaarsuspanuse arvutamisel kohaldatav määr on vähemalt 33 % artiklis 14 osutatud arvutamisalusest.
2. Ajutist solidaarsuspanust kohaldatakse lisaks liikmesriigi õigusaktide kohaselt kohaldatavatele tavapärastele maksudele ja lõivudele.

Artikkel 16

Ajutisest solidaarsuspanusest saadud tulu kasutamine

1. Liikmesriigid kasutavad ajutisest solidaarsuspanusest saadud tulu piisavalt õigeaegse mõjuga järgmistel eesmärkidel:
 - a) rahalise toetuse meetmed energia lõpptarbijatele ja eelkõige vähekaitstud leibkondadele, et sihitatult leevendada kõrgete energiahindade mõju;
 - b) rahalise toetuse meetmed, et aidata vähendada elektritarbimist, näiteks nõudluse vähendamise enampakkumiste või hankekavade kaudu, vähendada energia lõpptarbijate energiaostukulusid teatava tarbimismahu ulatuses, edendada energia lõpptarbijate investeeringuid taastuvatesse energiaallikatesse, struktuurseid energiatõhususinvesteeringuid ja investeeringuid muudesse CO₂ heite vähendamise tehnoloogiatesse;
 - c) rahalise toetuse meetmed energiamahukate tööstusharude ettevõtete toetamiseks, tingimusel et nende meetmete rakendamine sõltub investeeringutest taastuvenergiasse, energiatõhususse või muudesse CO₂ heite vähendamise tehnoloogiatesse;
 - d) rahalise toetuse meetmed energiasõltumatuse arendamiseks, eelkõige kava „REPowerEU“ eesmärkidega kooskõlas olevate investeeringute ja eriti piiriülese mõõtmega projektide jaoks;

- e) liikmesriikidevahelise solidaarsuse vaimus eraldavad liikmesriigid osa solidaarsuspanusest saadud tulust selliste meetmete ühisrahastamiseks, millega vähendatakse energiakriisi kahjulikku mõju, sealhulgas toetatakse tööhõivet ning tööjõu ümber- ja täiendusõpet, või soodustatakse investeringuid energiatõhususse ja taastuenergiasse, sealhulgas piiriülestes projektidesse.
2. Lõikes 1 osutatud meetmed peavad olema selgelt määratletud, läbipaistvad, proportsionaalsed, mittediskrimineerivad ja kontrollitavad.

Artikkel 17

Solidaarsuspanuse ajutine laad

Ajutine solidaarsuspanus, mida liikmesriigid kohaldavad kooskõlas käesoleva määrusega, on ajutist laadi. Seda kohaldatakse üksnes 1. jaanuaril 2022 või pärast seda alanud eelarveaastal saadud ülemäärase kasumi suhtes.

IV PEATÜKK

LÕPPSÄTTED

Artikkel 18

Järelevalve ja täitmise tagamine

1. Iga liikmesriigi pädev asutus jälgib artiklites 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11 ja 12 osutatud meetmete rakendamist oma territooriumil.
2. Liikmesriigid esitavad komisjonile niipea kui võimalik pärast käesoleva määruse jõustumist, kuid hiljemalt 1. detsembriks 2022 aruande artikli 5 kohaselt nõutavate kavandatud meetmete ja artikli 10 kohaselt sõlmitud lepingute kohta.
3. Liikmesriigid esitavad komisjonile 15. jaanuariks 2023 ja seejärel iga kuu kuni 15. aprillini 2023 aruande järgmise kohta:
 - a) vastavalt artiklitele 3 ja 4 saavutatud nõudluse vähendamine ning vastavalt artiklile 5 nõudluse vähendamise saavutamiseks kehtestatud meetmed;
 - b) artikli 6 kohaselt tekkinud tulu ülejääk;
 - c) artikli 9 kohased tulu ülejäägi jaotamist käsitlevad meetmed, mida kohaldatakse selleks, et leevendada kõrgete elektrihindade mõju lõpptarbijatele;
 - d) artiklites 11 ja 12 osutatud riiklik sekkumine elektrienergia hinna kujundamisse.
4. Liikmesriigid annavad komisjonile aru
 - a) artikli 13 kohase ajutise solidaarsuspanuse kehtestamisest 15. oktoobriks 2022;

- b) kõnealuse meetme mis tahes hilisematest muudatustest ühe kuu jooksul alates nende avaldamisest riigi ametlikus väljaandes;
- c) tulu kasutamisest vastavalt artiklile 16 ühe kuu jooksul alates sellest, kui liikmesriik on tulu kooskõlas siseriikliku õigusega kogunud.

Artikkel 19

Läbivaatamine

1. Komisjon vaatab 28. veebruariks 2023 läbi II peatüki, võttes arvesse elektritarnete üldist olukorda ja elektri hindu liidus, ning esitab nõukogule aruande selle läbivaatamise peamiste järelduste kohta. Selle aruande põhjal võib komisjon eelkõige teha ettepaneku pikendada käesoleva määruse kohaldamisega, muuta artikli 6 lõikes 1 sätestatud tulu ülempiiri ja selle artikli 7 kohast kohaldamist tootjate suhtes või muuta II peatükki muul viisil, kui see on põhjendatud liidu ja üksikute liikmesriikide majandusolude või elektrituru toimimisega.
2. 15. oktoobriks 2023 vaatab komisjon läbi III peatüki, võttes arvesse fossiilkütuste sektori üldist olukorda ja seal teenitud ülemäärast kasumit, ning esitab nõukogule aruande selle läbivaatamise peamiste järelduste kohta.

Artikkel 20

Jõustumine ja kohaldamine

1. Käesolev määrus jõustub järgmisel päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.
2. Ilma et see piiraks vajadust tagada tulu ülejäägi jaotamine vastavalt artiklile 9 ja kasutada ajutisest solidaarsuspanusest saadud tulu vastavalt artiklile 16, kohaldatakse käesolevat määrust ühe aasta jooksul alates selle jõustumisest.

Artikleid 3, 4, 5, 6, 7, 9 ja 10 kohaldatakse alates 1. detsembrist 2022. See ei piira liikmesriikide õigust neid vabatahtlikult varem kohaldada.

Artikleid 3, 4, 6 ja 7 kohaldatakse kuni 31. märtsini 2023.

Käesolev määrus on tervikuna siduv ja liikmesriikides vahetult kohaldatav kooskõlas aluslepingutega.

Brüssel,

*Nõukogu nimel
eesistuja*